

TREBALL DE RECERCA

**ELS EFECTES DE LA
DESLOCALITZACIÓ DEL SECTOR
TÈXTIL ESPANYOL A
BANGLADESH**

RN 130273

**MADE IN BANGLADESH
HECHO EN BANGLADESH**

100% COTTON

100% ALGODON

**EXCLUSIVE OF DECORATION /
EXCEPTO DECORACION**

**AUTOR: DAVID ABELLAN TUGAS
TUTOR: MANEL GIMÉNEZ
INS JOSEP MESTRES I BUSQUETS
2B BATX.
CURS: 2021-2022**

Índex:

1. Abstract:	3
2. Introducció:	4
3. Objectius:	5
4. Metodologia:	6
5. Aproximació teòrica del concepte de deslocalització:	7
5.1. Contextualització històrica de la deslocalització a Espanya:.....	7
5.2. Orígens i destins de la producció deslocalitzada	10
5.3. Característiques dels països rebedors de producció tèxtil i impacte social:	13
5.4. Conscienciació social i alternatives:.....	17
5.5. Empreses tèxtils més consumides a nivell nacional i la seva deslocalització	19
6. Anàlisi econòmic i mediambiental: Anàlisi de les conseqüències social i mediambientals de la deslocalització tèxtil a Bangladesh.....	24
6.1. Anàlisi històric i econòmic de l'impacte social:.....	24
6.1.1. Evolució salarial del sector tèxtil en comparació amb els altres:	25
6.1.2. Importància de l'incorporació de les dones a la força laboral.....	26
6.1.3. La baixada de la desocupació i l'augment de les exportacions amb l'arribada de l'indústria tèxtil:.....	29
6.1.4. Polítiques fiscals orientades a l'atracció d'inversió estrangera	30
6.1.5. Aparició de les primeres legislacions laborals:	34
6.2. Anàlisi històric de l'impacte mediambiental:	35
6.2.1. Contaminació de l'aigua, matèria primera imprescindible per a la producció de tèxtil	36
6.2.2. Consum energètic de les fàbriques tèxtils i formes de millora de l'eficiència energètica.....	39
7. Conclusió:.....	43
8. Webgrafia	45

1. Abstract:

Globalization has become one of the most important phenomenon since the beginning of the 21st century. This has driven new ways of producing for companies, revolutionizing consumer consumption trends.

This work will seek to see how thanks to this phenomenon large Spanish textile companies have chosen to outsource and establish themselves in countries as Bangladesh, among others, to carry out their production.

This research will make an analysis, based on indicators, of this new relocated industry in the country aiming to prove whether this outsource has been positive or negative from an economic, social and environmental point of view.

In addition, this work seeks to raise awareness and question of the current mode of consumption towards the clothing to show the true reality which large textile brands hide.

La globalización se ha convertido en uno de los fenómenos más importantes desde la entrada al siglo XXI. Esta nos ha llevado a que las empresas opten por un modelo productivo basado en la deslocalización, revolucionando el modelo de consumo a nivel global.

Este trabajo tiene como objetivo hacer un análisis para ver como gracias a este fenómeno las grandes multinacionales textiles españolas han adoptado también este modelo productivo basado en la deslocalización en países como Bangladesh, entre otros, llevándose allí su producción.

Esta investigación hará un análisis , basado en indicadores, sobre esta nueva industria delocalizada en este país teniendo como meta final demostrar si el impacto de esta deslocalización ha sido positiva o negativa desde un punto de vista económico, social i medioambiental.

Además, cabe destacar que este trabajo también busca crear conciencia sobre la importancia i el cuestionamiento sobre nuestro actual modelo de consumo hacia la fabricación de textil para demostrar la verdadera realidad de la que las grandes empresas textiles esconden.

2.Introducció:

La globalització ha esdevingut un dels fenòmens més importants al començament de segle XXI i ha evolucionat la localització de la producció de les empreses amb l'obertura de la competència a un nivell internacional mai abans vista. Això ha comportat que les grans corporacions canviïn el seu model productiu de manera immediata per tornar-se més competitius a través de localitzacions a països amb indústries emergents. Es veurà la facilitat per internacionalitzar les activitats productives sense que les empreses obligatòriament ho hagin de fer. Aquest treball de recerca parteix d'un plantejament sobre quina és la forma de consumir actual, en especial la roba que la majoria de persones consumim, per fer veure, la vertadera realitat darrere de cadascuna de les peces que es compren. S'analitzarà quin és l'ecosistema globalitzat de consum d'avui dia i com aquest afecta les formes de producció que adopten aquestes empreses, es tractarà la deslocalització de la producció d'aquestes empreses, que és l'eix principal d'aquest treball i tractarà de demostrar els fets que comporten aquest fenomen a ambdues parts, tant en el rebedor de producció com l'originari d'aquesta, a partir de l'anàlisi de les causes i conseqüències d'aquest fenomen. Aquest treball està realitzat des d'un enfocament que parteix d'un punt de vista social i mediambiental i mostrarà les alternatives que existeixen davant d'aquesta problemàtica. Per tant, buscarem una conscienciació d'aquest fet analitzant a través de dades l'impacte d'aquesta deslocalització i quines alternatives es tenen davant d'això.

En primer lloc, explicarà per què les grans empreses tèxtils tenen total llibertat en referència a la producció en massa de les seves peces de roba i quines estratègies utilitzen perquè no es visibilitzi aquest fet. També tractarà la forma de consum actual i com va relacionat amb aquest fenomen analitzant així el comportament dels consumidors avui dia i com això està afectant altres llocs del món. Finalment, es farà una comparació per mostrar les diferències entre establir la producció a un país desenvolupat, com podria ser aquí o bé deslocalitzar-lo en un país en vies de desenvolupament per fer veure si s'està ajudant o no al país destinatari. La temàtica que es tracta té un interès cabdal en la societat actual per dos motius. En primer lloc, tractar la deslocalització és un tema que actualment la majoria de les persones desconeixen o li donen poca importància encara i tot ser un fenomen molt present a l'hora de consumir molts tipus de béns de consum. D'aquesta forma els hi ajudarà a aprofundir en aquest concepte i entendre perquè les empreses ho fan cada cop més. A més de tractar-se d'una pràctica que s'ha anat accentuant de forma important des del canvi de segle. En segon lloc, s'ha optat per aplicar aquesta deslocalització sobre el sector tèxtil, ja que és un dels quals aquest procés es fa més notòria i evident al nostre país.

En referència al país escollir per tractar el meu tema, Bangladesh, aquest sembla un cas molt interessant gràcies al fet que, el pes econòmic de la seva indústria tèxtil és molt gran i aquest país asiàtic el que de forma generalitzada apunten més les estadístiques en matèria de producció tèxtil. Tot i la dificultat que pot representar realitzar aquest anàlisi en un país tan relativament desconegut, i la dificultat de recerca que això comporta, aquest treball revelarà quines condicions humanes i mediambientals hi ha darrere d'aquesta producció. Amb la voluntat d'aportar llum sobre les conseqüències del consum i els efectes negatius sobre com les nostres accions tenen una repercussió i com aquesta deslocalització industrial té uns grans efectes negatius en gran manera sobre la població i medi ambient del determinat país.

3.Objectius:

Aquest treball sorgeix a partir d'una hipòtesi, que és demostrar si vertaderament la deslocalització de la producció per part de les empreses té un impacte positiu al país o productor no. Partint de la recerca sobre el concepte de la deslocalització, perquè posteriorment és pugui arribar a una conclusió sobre l'anàlisi a través de dades i indicadors, del fet de produir en un país desenvolupat amb un en vies de desenvolupament, si s'està ajudant econòmicament a aquell país o no. Per aconseguir desxifrar aquesta hipòtesi caldrà fixar i tenir clar els nostres objectius i subobjectius. Més concretament l'objectiu principal del treball és provar si la deslocalització ha millorat o empitjorat les condicions al país de Bangladesh. Com a primer subobjectiu tenim evidenciar quines són les empreses nacionals que tenen la seva producció deslocalitzada, on i que comporta. D'aquesta forma mostrarem quines són les empreses tèxtils espanyoles que més producció tenen deslocalitzada i on, explicant amb més detall perquè ho fan i com ho fan.

Com a segon subobjectiu tenim que és buscarà fer entendre perquè les empreses tèxtils han portat a terme aquesta pràctica i com la mateixa està directament relacionada amb el canvi de comportament del consumidor en relació al consum aquest tipus de productes. Com a tercer subobjectiu tenim demostrar mitjançant l'anàlisi econòmic, social i mediambiental veure si aquesta deslocalització ha millorat el medi ambient i les condicions laborals dels treballadors a Bangladesh mostrant quin ha estat l'impacte en cadascun d'aquests ítems.

4. Metodologia:

A l'hora de la planificació i gestió d'aquest treball podem veure clarament que està dividit en dues parts. En les quals cadascuna d'elles tindran una finalitat, però que seran ambdues imprescindibles per a poder extreure una tesi ferma i fonamentada al final de l'investigació. En la primera part trobarem una aproximació teòrica sobre la deslocalització productiva basada en una recerca bibliogràfica basada en fonts contrastables. Aquestes seran facilitades per institucions econòmiques, estudis econòmics certificats o bé articles periodístics que ens aportin informació rellevant. En aquesta part s'explicaran detingudament tots els conceptes teòrics bàsics d'aquesta i es tractarà la presència d'empreses espanyoles deslocalitzades al país perquè en la part de l'anàlisi econòmic i mediambiental puguem entendre els diferents successos i fenòmens provocats al país destí. La finalitat d'aquesta part es purament informativa per al lector i també per poder entendre com ja s'ha dit, la consegüent part. En la segona part del treball ens trobarem amb l'anàlisi econòmica i mediambiental la qual estarà basada en dades empíriques i estadístiques en forma d'indicadors que ens serviran per demostrar l'impacte de la deslocalització tèxtil en el ja escollit país. D'aquesta forma es farà una anàlisi històric de l'impacte social i mediambiental que provarà quin és el gran d'afectació social i mediambiental sobre aquest país i si aquest és positiu o negatiu. Demostrant si veritablement aquestes deslocalitzacions massives, a més de proveir un desenvolupament econòmic, han ajudat a millorar la vida de la població de Bangladesh i del seu medi o no. La metodologia emprada en aquest treball està basada en la recerca d'informació webgràfica amb la qual, a través d'indicadors rellevants basats en institucions econòmiques o mediambientals, informes o enquestes al país ens permeti demostrar l'impacte positiu o negatiu econòmic i mediambiental de la deslocalització del sector tèxtil a Bangladesh. Aquests indicadors es trobaran entre el període dels anys dos mil fins a l'actualitat, aquesta data està establerta així perquè és quan la deslocalització comença a tenir un impacte considerable sobre l'economia del país. En la part de l'impacte econòmic, s'utilitzaran indicadors que ens revelin informació econòmica, l'augment de les exportacions del sector tèxtil i el seu pes, l'evolució del pes del PIB d'aquest sector en comparació amb altres en valors nominals, l'augment de la recaptació d'impostos estatal, l'augment del PIB per càpita amb el pas dels anys. A més s'agafaran indicadors que ens revelin aquest impacte social com la comparació salarial del sector tèxtil en comparació amb altres, l'evolució de l'IDH i la taxa de desocupació en el marc històric en el període ja mencionat. A la part mediambiental s'emprarà la mateixa metodologia, encara que en aquest cas, s'agafaran indicadors mediambientals en aquest període que puguin reflectir el dany mediambiental ocasionat

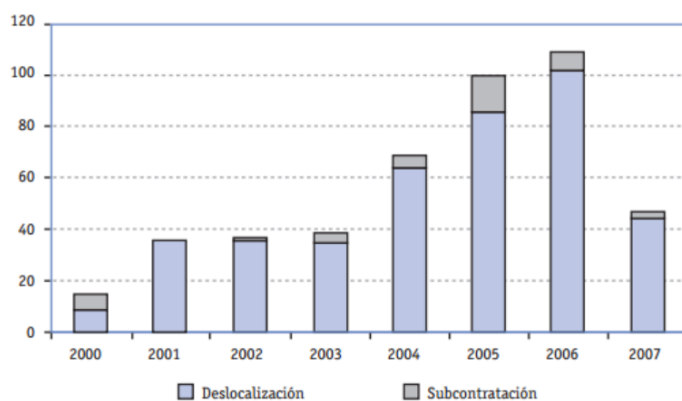
per a aquesta indústria com la contaminació de l'aigua ocasionada pel tint, l'augment de les emissions de CO₂ provocat per l'activitat industrial i es veurà quina és l'actuació del govern davant la situació energètica amb la producció d'energia renovable sobre la total produïda.

5. Aproximació teòrica del concepte de deslocalització:

5.1.Contextualització històrica de la deslocalització a Espanya:

La deslocalització industrial a Espanya es un fet relativament recent, aquest fenomen es va començar veure a la primera meitat dels anys noranta, encara i tot tractar-se de casos minoritaris. Els quals es van donar per l'aparició d'Espanya en l'escenari econòmic europeu després de la seva integració a l'Unió Europea i en conseqüència del mercat comú. Això provocaria que les grans economies europees comencessin a invertir fortament al país per desenvolupar una indústria que en els seus moments era assumir costos més barats en matèria laboral en comparació als seus països. Aquesta primera onada de deslocalització per part de les economies europees cap a Espanya es va anomenar "cas Gillette". La segona meitat dels anys noranta es va caracteritzar per un gran descens de les deslocalitzacions, podem determinar així doncs que l' integració cap a Europa va ser el primer motor cap a la deslocalització industrial.

A l'any 2000 començarà la segona onada anomenada "cas Samsung", un cop es va produir el canvi de mil·lenni les deslocalització van augmentar de forma molt significativa i perdurada en el temps arribant a valor màxims entre els anys 2005 i 2006 tal i com és mostra a la gràfica del Ministeri d'indústria, comerç i turisme (Ministerio de industria, pág. 103).



Il·lustració 1: Gràfic que mostra l'evolució de la deslocalització paral·lelament amb la subcontractació entre l'any 2000 al 2007. Font: Ministeri d' indústria, comerç i turisme.

Comunidades autónomas	1990-1994	1995-1999	2000-2007	Total
Andalucía	12	1	23	36
Aragón	4	1	17	22
Asturias	1	-	2	3
Baleares	-	-	5	5
Comunidad Valenciana	11	-	36	47
Canarias	1	-	-	1
Cantabria	1	-	7	8
Castilla y León	1	-	17	18
Castilla-La Mancha	1	2	15	18
Cataluña	17	8	181	206
Extremadura	1	-	3	4
Galícia	4	2	5	11
Madrid	15	5	43	63
Murcia	1	-	-	1
Navarra	2	-	19	21
País Vasco	8	1	22	31
La Rioja	-	-	6	6
Total casos	80	20	401	501

Taula 1: Evolució històrica del nombre de deslocalitzacions a Espanya per comunitats autònomes entre 1990 i 2007. Font: Ministeri d'indústria comerç i turisme

deslocalització comença afectar a la indústria del país. Evidentment, les zones més industrialitzades com Catalunya, Madrid i la comunitat Valenciana són les que més noten aquest impacte econòmic de l'indústria deslocalitzada.

A continuació, amb el pas de la crisi financera de l'any 2008 trobem un canvi de tendència, l'economia espanyola és una de les que més es ressent a Europa. Això li comportarà al país un estancament del creixement econòmic que també afectarà el poder adquisitiu del ciutadà mitjà així ho mostra l'il·lustració dos facilitada per "El País" (País, 2017). En conseqüència trobarem una disminució en el salari mitjà real entre els anys 2009 i 2013 que actuarà com pol d'atracció perquè les empreses estrangeres o les pròpiament nacionals estableixin la seva producció al país a causa del fet que les diferències salarials ja no eren tan abismals com en països de l'Àsia.

Evolución del salario medio real

Salario neto de un trabajador soltero y sin hijos, después de impuestos, contribuciones y subsidios (en euros de 2015)

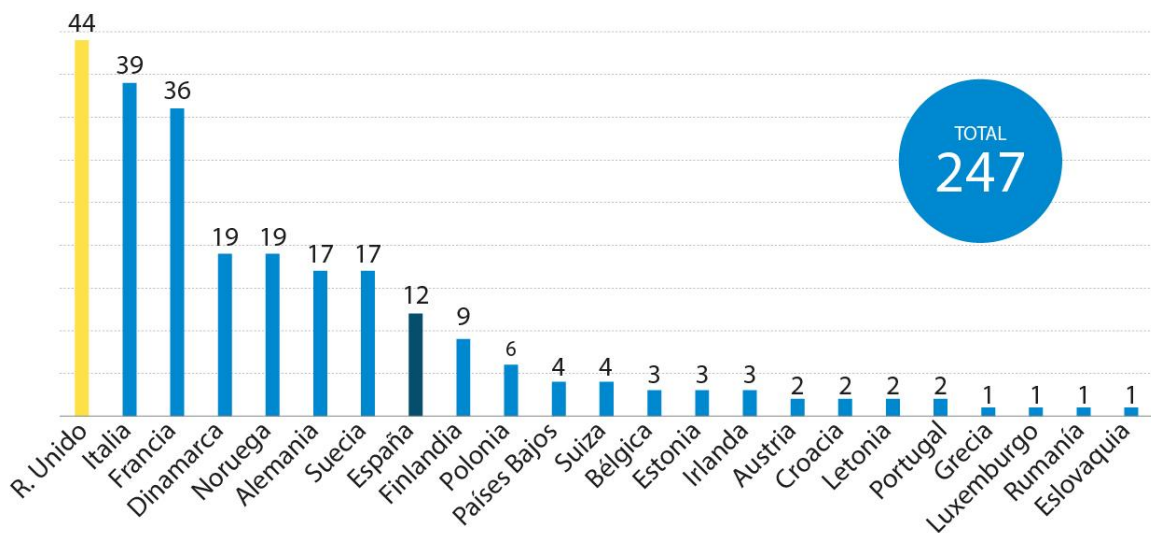


Il·lustració 2: Gràfic de l'evolució del salari mitjà net d'un treballador solter i sense fills, després d'impostos, contribucions i subsidis entre l'any 2000 i 2014. Font: El País

D'aquesta forma trobem que es produeix un nou fenomen a Europa, la relocalització o "reshoring", que es comença a produir durant aquest període quan les empreses deslocalitzades opten per retornar la producció al país d'origen, en aquest cas, Espanya. Les empreses comencen a no estar del tot d'acord amb això de no tenir del tot controlada la cadena de subministrament de la seva empresa a causa de la subcontractació. A més d'una falta de transparència en els proveïdors, casos de problemes ocasionats per les diferències culturals i el fet que es comença a demandar que els productes siguin elaborats al mateix país provoca aquesta tornada.

Número de relocalizaciones de empresas en Europa

Entre 2014 y 2018



Il·lustració 3: Gràfic de casos de relocalització industrial a països europeus entre 2014 i 2018.

Font: **Economia ABC**

Aquest procés de relocalització mostrat pel article de l'ABC (Economia, 2020) de la producció de les empreses s'accentuarà de manera notable amb l'arribada de la pandèmia. Com aquesta ha provocat i ha reflectit que un món globalitzat comporta les seves conseqüències negatives en aquests escenaris. Aquesta situació excepcional ha reflectit que el fet que les multinacionals tinguin cadenes de subministrament a parts remotes del món durant situacions excepcionals ocasiona problemes d'estoc i logístics degut a que les restriccions de moviment de mercaderies o de treballadors per a poder dur a terme l'activitat productiva la dificulta de forma important. Fent que per més que les tecnologies permetin aquest tipus de producció a un altre lloc del món, no sigui compatible amb la situació excepcional i única de la crisi sanitària a cada país. Cosa que ha portat al qüestionament de l'actual model productiu de les empreses deslocalitzades a Àsia i plantejant la possibilitat d'establir la producció a països més propers amb mà d'obra barata com Marroc o l'Europa de l'est.

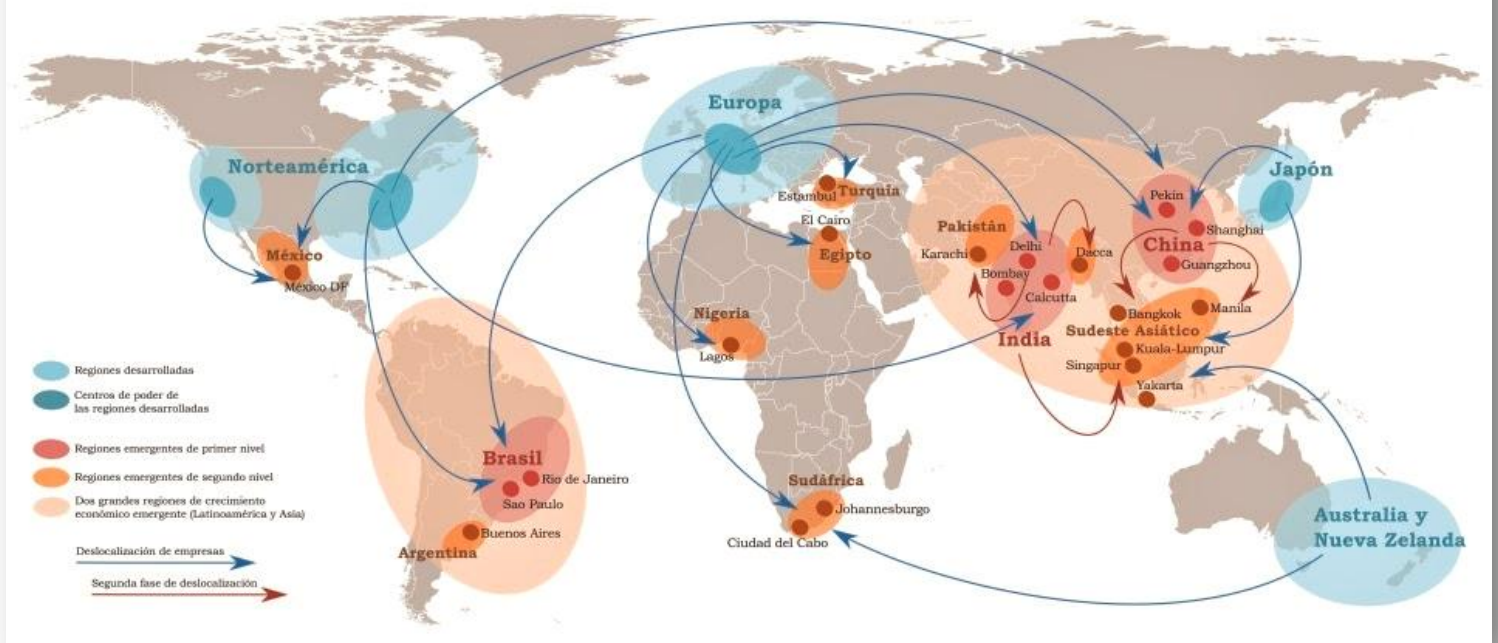
“El coronavirus va a hacer que las empresas perciban con mucha más fuerza el riesgo que supone depender para sus suministros de fábricas que están muy lejos” determina **Enrique Fanjul**, soci de la consultora de comerç exterior d'Iberglobal, expressaba al medi (ABC Economía, 2020)

Aquesta interrupció de l'activitat productiva per problemes en la cadena de subministraments o proveïments ja l'estem veient amb la recentment viscuda crisi de subministrament. Les empreses que concentren tots els proveïments al Sud-est Asiàtic s'han adonat que el correcte funcionament de les seves empreses ve determinat per la dependència d'aquesta regió. A més, ha demostrat que la producció "just-in-time" no sempre funciona ja que és important comptar amb unes existències perquè l'activitat productiva es pugui mantenir i no parar-se en sec. A causa de tot això, podríem dir que les empreses s'estan qüestionant sobre fins a quin punt és econòmicament profitós viure en un món tan globalitzat i si veritablement l'opció de la "glocalització", és a dir, portar a terme la producció des d'una àrea local, és una bona idea per al futur.

5.2. Orígens i destins de la producció deslocalitzada

¿Dónde se produce? Las zonas industriales cambian de lugar

Geografía económica: La deslocalización de las empresas



II-lustració 4: Tendència geogràfica de deslocalització empresarial. Font: Repositorio historia reciente en la educación

La imatge mostrada anteriorment facilitada per Ventura (Ventura, 2013) reflexa d'una forma bastant acurada quina ha estat la principal tendència geogràfica de deslocalització de les empreses des de l'entrada al segle XXI. Aquesta es basa bàsicament que el que eren en el passat els focus industrials

productius, principalment Europa i Estats Units amb altres regions, avui dia aquests territoris s'han convertit en els emissors d'aquesta deslocalització. Majoritàriament, parlem de destins Asiàtics i en menor mesura Llatinoamericans els quals no havien experimentat fins al moment una base industrial sòlida fins a l'arribada d'aquesta inversió d'aquestes empreses, els quals les regulacions laborals són menors així com els impostos relacionats a aquestes activitats. Per veure com coincideix aquest moviment de deslocalització del mapa en relació amb les prioritats que es tenen a l'hora de deslocalitzar una activitat econòmica és veurà en la taula facilitada per la universitat de Valladolid (Andrés, 2012) següent quins són els elements més decisius en el moment de deslocalitzar-se.

Taula 2: Motivacions en percentatge (%) de les principals causes de deslocalització empresarial.

Font: Universitat de Valladolid

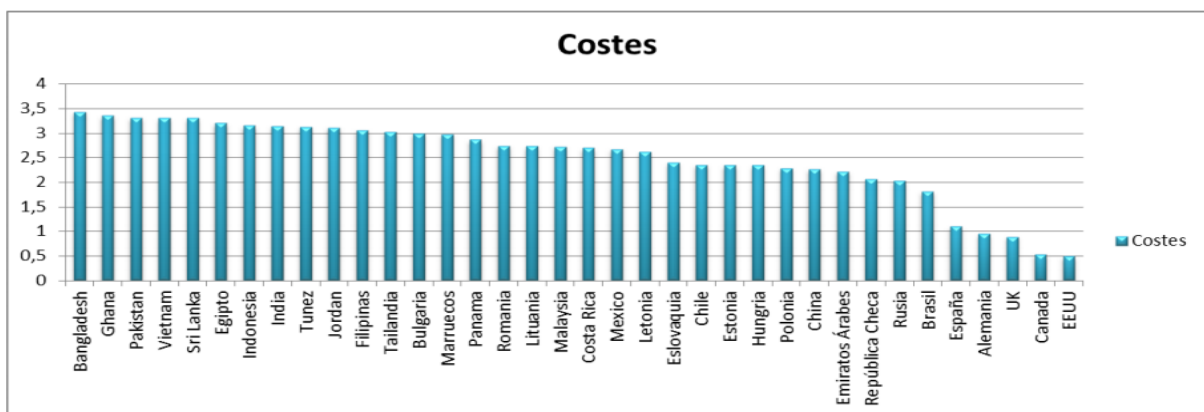
Categoria (%)	Costos (40%)	Entorn empresarial (30%)	Capital Humà (30%)
criteris	<ul style="list-style-type: none"> -Costos laborals -Costos d'infraestructura -Impostos 	<ul style="list-style-type: none"> -Riscs del país -Infraestructura del país -Adaptabilitat cultural -Seguretat de la propietat intel·lectual 	<ul style="list-style-type: none"> -Experiència i capacitats en processos de negocis -Disponibilitat de la mà d'obra -Formació i idioma Retenció de treballadors

D'aquesta manera, veiem que el factor més decisiu per a que una empresa és deslocalitzada són els costos i en segon lloc l'entorn empresarial, així ho mostren els fluxos de moviment al mapa, passant de països on els costos laborals són superiors a països en desenvolupament amb costos menors.. El capital humà es una qüestió que si parlem de sector tèxtil trobem que aquest no és un element determinant. Degut a què la formació, experiència i capacitats en processos de negocis no són qüestions imprescindibles al tractar-se d'una activitat productiva que no requereix una elevada formació i qualificació, és vàlid qualsevol país amb una mínima formació i educació dels treballadors per poder treballar. A continuació es mostra la gràfica realitzada per "A.T Kearney" i facilitada per l'Universitat Politècnica de València (Peralta, pág. 20) sobre el països amb més avantatges competitives segons costos:

Ranking de los 10 principales países origen de las importaciones de España en el sector textil (miles de €)	
País	Año 2020
China	6.934.698,54
Bangladesh	2.558.795,21
Turquia	2.376.639,30
Italia	1.618.510,54
Marruecos	1.487.427,69
Portugal	916.948,68
Francia	862.544,41
India	853.165,47
Vietnam	722.186,85
Pakistan	719.409,58
Subtotal	19.050.326,27
Total	24.005.398,24

10 principals països importadors a Espanya en matèria tèxtil IDEPA (IDEPA, IDEPA) (2020):

Taula 3: Taula d'origen de les importacions de tèxtil d'Espanya ordenada per volum de facturació, a l'any 2020. Font: IDEPA



Il·lustració 5: Gràfica que mostra el llistat de països per deslocalitzar la producció classificats per per mà d'obra més barata. Font: Universitat Politècnica de València

Cal destacar que si relacionem l'origen de les importacions del sector tèxtil a Espanya l'any 2020 amb l'estudi realitzat per aquesta empresa consultora trobarem moltes similituds. Per exemple, la majoria de països els quals provenen aquestes importacions tèxtils es troben al mencionat rànquing de les destinacions més atractives per a les deslocalitzacions de les empreses segons els costos productius. D'aquesta forma, podem afirmar que la majoria d'importacions del sector tèxtil espanyol per part de les empreses tenen com a origen països majoritàriament Asiàtics. Recalcant l'importància de Xina i Índia que es caracteritzen com uns països que ressalten en totes tres variables, per baixos costos, qualificació laboral competent i bon entorn empresarial això provoca que sigui el clima perfecte per deslocalitzar tant la producció com els mateixos serveis de qualsevol tipus d'activitat sectorial. Bangladesh juntament amb Vietnam o Pakistan, en canvi, no ressalten per entorn empresarial atractiu o un capital humà altament qualificat, sinó que ho fan per tractar-se d'uns països on els costos productius són els mínims en comparació amb altres. Això fa que la no necessitat d'alta qualificació i el

pol d'atracció de tenir tants avantatges de costos laborals i fiscals siguin dels països favorits per a subcontractar la producció de la confecció del tèxtil per part de les grans empreses. Per això veiem a Bangladesh, en segon lloc, i els altres més avall.

Taula 4: Destins de les exportacions del tèxtil espanyol al 2020. Font: IDEPA

Ranking de los 10 principales países destino de las exportaciones de España en el sector textil (miles de €)	
País	Año 2020
Francia	2.752.908,46
Italia	1.853.917,30
Portugal	1.455.922,25
Alemania	1.281.549,67
Polonia	1.070.377,67
Reino Unido	1.018.430,15
Marruecos	925.969,00
Estados Unidos	586.121,97
China	472.641,91
Países Bajos	430.057,71
Subtotal	11.847.896,10
Total	17.431.808,57

Per continuar, en la mateixa font de les importacions ens trobarem que no cal fer una gran anàlisi econòmic d'aquests països per donar-nos compte que les destinacions de les exportacions van a països ja pròpiament desenvolupats. La majoria d'aquests superen el 0,8 en l'Índex de

desenvolupament humà i els restants els segueixen tenint alt, això vol dir que la salut, ingrés per càpita i l'educació dels ciutadans són elevadament bones. A més, que entre el llistat trobem països amb gran rellevància econòmica com E.E.U.U o Xina i països on el PIB per càpita és molt elevat com Estats Units, Alemanya, Països Baixos i Regne Unit cosa que ens reflexa la gran quantitat de riquesa generada per habitant, i conseqüentment el seu alt nivell de vida en poder adquisitiu.

5.3. Característiques dels països rebedors de producció tèxtil i impacte social:

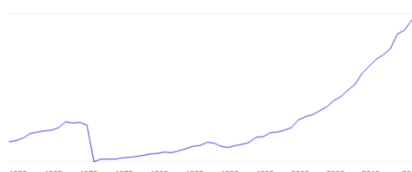
Si s'atén a la principal regió mundial de producció i exportació de tèxtil, és a dir, al Sud-est Asiàtic trobarem que països com Índia, Bangladesh i Pakistan es troben els primers a la fila dels que són més importants.

D'aquests tres a continuació es farà una anàlisi socioeconòmica el qual es veurà el gran nombre de similituds que tenen aquests per a atraure la producció en massa de les principals firmes tèxtils originàries d'Europa i altres parts. Inicialment, aquestes tres nacions es tracten de països en desenvolupament, és a dir, que es troben en un ple desenvolupament econòmic passant d'un subdesenvolupament on els serveis, la creació de riquesa i les activitats productives són quasi inexistent cap a un estat desenvolupat sense les deficiències anteriors. Per la causa de què encara es tracten de països en desenvolupament, els estàndards socials són menors. Per exemple, en referència a sou mitjà després d'impostos és baix. A Pakistan són 186,46 €, a Bangladesh són 238,38, i a l'Índia 367,40 €. Aquestes dades són mitges i no reflecteixen el salari d'un treballador tèxtil a aquests països però es de gran utilitat per demostrar que el cost d'un treballador mitjà en aquests països es més barat que a un país desenvolupat. L'índex de desenvolupament humà (IDH) apunta al fet que tots tres tenen un dolent nivell de vida, tractant-se així de països on l'esperança de vida dels ciutadans és baixa, així com la possibilitat d'adquirir assoliments educacionals mínims a més de comptar com ja s'ha dit anteriorment un baix

nivell d'ingressos. També els podem destacar perquè tenen una densitat de població molt alta. Cal afegir també que la majoria de països on s'hi han instal·lat les fàbriques de confecció es tracten de països endeutats amb la banca privada i organismes com el Banc Mundial o l'FMI i la majoria dels seus governs han rebut les ordres d'enfocar les seves economies cap a l'exportació, posant en primer pla la competitivitat internacional i deixar enrere la situació dels treballadors. Són caracteritzats, sobretot Pakistan i Bangladesh per l'índex de percepció de la corrupció, com nacions amb un alt grau de corrupció que provoca que la fermesa de les institucions en aquests països sigui qüestionada. Facilitant així, qualsevol irregularitat que es pugui trobar en qualsevol activitat productiva. Una altra qüestió que té similitud en els tres països és el creixement exponencial en matèria de contaminació, ja sigui en forma d'emissions de CO₂ o de qualsevol altre forma.



Il·lustració 8. Gràfic lineal que mostra l'evolució de les emissions de Co2 de Pakistan. Font: Banc Mundial



Il·lustració 6. Gràfic lineal que mostra l'evolució de les emissions de Co2 de Bangladesh: Font: Banc Mundial



Il·lustració 7. Gràfic lineal que mostra l'evolució de les emissions de Co2 a l'Índia. Font: Banc Mundial

Evolució emissions Co2 Pakistan, Bangladesh i Índia respectivament extrems del Banc mundial (Banc Mundial) (Banc Mundial) (Banc Mundial)

Es pot observar que a partir dels anys noranta les emissions creixen exponencialment. Això, en part, va ser causat perquè les principals onades de deslocalització es van portar a terme durant aquella època, això comportaria que aquests països tinguessin una nova font d'ingressos que en alguns casos farien que fossin aquests els majoritaris en creació de riquesa. El fet de la necessitat de desenvolupar econòmicament el país conjuntament amb la poca ètica a la política a aquests llocs dona com a resultat una imparable petjada ecològica en aquests països rebedors de producció. Atès el cas de Bangladesh, segon exportador mundial de tèxtil de moda ràpida, aquesta que adopten nombroses empreses occidentals. El fet d'haver-se convertit en un destí tan atractiu per a la inversió tèxtil ha provocat que aquest sector sigui el principal font d'ingressos del país. D'aquesta manera, l'economia no està gens diversificada sinó que es focalitza en una sola indústria. Les dades ben ho reflecteixen, ja que tal i com determina el programa de trobades amb ambaixadors d'Espanya (Espanya, 2013, pág. 49) l'indústria tèxtil representa el 13% del PNB, el 85% de les exportacions i el 75% de les reserves de divises, el país per tant, depèn d'un grau extrem d'aquesta indústria per finançar les

seves importacions. Fent així que l'únic producte que aporta el país al mercat internacional sigui aquest be.

Tant Bangladesh com els altres països esmentats anteriorment destaquen per la mà d'obra barata, però és aquest país el més atractiu per costos laborals i es això el que impulsa a subcontractar diferents fàbriques a aquesta indústria RMG "readymade garment" o en català peces preparades. Són les empreses subcontractades que produeixen determinades quotes en determinats moments, fent que la producció tèxtil no sigui contínua sinó segons les necessitats de l'empresa.

Es pot observar que a partir dels anys noranta les emissions creixen exponencialment. Això, en part, va ser causat perquè les principals onades de deslocalització es van portar a terme durant aquella època, això comportaria que aquests països tinguessin una nova font d'ingressos que en alguns casos farien que fossin aquests els majoritaris en creació de riquesa. El fet de la necessitat de desenvolupar econòmicament el país conjuntament amb la poca ètica a la política a aquests llocs dóna com a resultat una imparable petjada ecològica en aquests països rebedors de producció. Atès el cas de Bangladesh, segon exportador mundial de tèxtil de moda ràpida, aquesta que adopten nombroses empreses occidentals. El fet d'haver-se convertit en un destí tan atractiu per a la inversió tèxtil ha provocat que aquest sector sigui el principal font d'ingressos del país. D'aquesta manera, l'economia no està gens diversificada sinó que es focalitza en una sola indústria. Les dades ben ho reflecteixen, ja que el PIB determinat per el Banc Mundial el 2014 era de 173.000\$, dels quals 31.000\$ van ser generats per les exportacions, de les quals el 82% eren peces de roba



confeccionades. Cal destacar que el 60% del contractes d'exportació són amb compradors europeus. Fent així

II-Il·lustració 9. Imatge del quart dia de manifestacions demanant la pujada del salari mínim de 2014, 16.000taka (160€) dels treballadors tèxtils a Bangladesh. Font: Agència EFE

que l'únic producte que aporta el país al mercat internacional sigui aquest be. Tant Bangladesh com els altres països esmentats anteriorment destaquen per la mà d'obra barata, però és aquest país el més atractiu per costos laborals i es això el que impulsa a subcontractar diferents fàbriques a aquesta indústria RMG "readymade garment" o en català peces preparades. Són les empreses subcontractades que produeixen determinades quotes en determinats moments, fent que la producció tèxtil no sigui contínua sinó segons les necessitats de l'empresa subcontractista.

D'aquesta forma, les treballadores davant la situació d'insatisfacció, va portar a terme una sèrie de manifestacions que van pressionar al govern a pujar el salari mínim. Segons "La Campaña Ropa Limpia" que es una xarxa de ONGs que lluiten per la millora de les condicions de les treballadores en l'indústria tèxtil global determina com vergonyós el nou salari per a aquestes treballadores, aquesta insatisfacció es va produir amb una pujada del salari mínim de les treballadores tèxtil al 1 de Novembre de 2014. Aquesta pujada considerada per l'organització com ridícula que passava dels 5.300taka (52€) a 8.000taka (80€) mensuals. L'article recalca l'indiferència del treball dels sindicats i com a causa de la inflació del país aquesta pujada del salari mínim fins i tot no seria una pujada real salarial sinó més aviat una il·lusió. Foto extreta de l'article: (EFE, 2019))

Un altre qüestió rellevant en l'impacte social d'aquestes subcontractacions de producció són les deficientes instal·lacions on es porta a terme la activitat, ja que comprometen la salut i seguretat dels treballadors. Aquesta falta de seguretat en el treball és causada per la forta pressió exercida per les empreses encarregades de realitzar les comandes per a assolir el termini acordat. Aquest termini d'entrega de producció al client, en aquest cas, de les empreses tèxtils que subcontracten el servei, és primordial respectar-la per part dels treballadors, encara i tot si es produeixen violacions de les condicions laborals establides anteriorment. Això provoca molts riscos ergonòmics en la salut dels treballadors, problemes com hipersensibilitat, efectes irritants, càncers de bufeta, nas, esòfag, còlon, recte i multitud més, causats dels productes químics necessaris per a l'imprès i tenyit de tèxtil. A més de la Hipoacúsia provocada pel soroll i moltes altres que es poden provocar si les instal·lacions i la seguretat són dolentes. Foto extreta de l'article (Fornara, 2017)

La situació d'aquests treballadors era bastant desconeguda a escala global, no va ser fins a l'arribada de successos tràgics com un dels més coneguts, l'ensorrament d'una fàbrica a Dacca a l'edifici Rana Plaça Savar, quan la població occidental es va començar a preocupar i qüestionar l'origen de les seves peces de roba. Aquesta mediàtica notícia va ser una de les primeres que va impregnar en les consciències dels consumidors occidentals que va ser quan es van adonar amb un cop amb la realitat que hi ha darrere el "Made in Bangladesh".

(Foto: Extreta d'un article del Mundo (El Mundo, 2013).)



Il·lustració 10. Imatge que mostra l'exposició als gasos tòxics durant el tenyit de texans. Font:Couture



Il·lustració 11. Imatge del desmoronament fàbrica tèxtil, Rana Plaza al 2013. Font:El Mundo

Aquesta manca de manteniment de les instal·lacions demostrava la superioritat en importància en l'estalvi de costos que no pas en la seguretat del propis treballadors causant així 300 morts i 1.000 ferits. Alguns dels treballadors del propi edifici cobraven 28 € mensuals, produint roba per la marca Irlandesa Primark. La qual va enviar un comunicat de condolència. Aquest succès entre altres són els que van posar un pes mediàtic important sobre la situació en la que és trobaven els que ens produeixen la roba que comprem, començant a replantejar-se el model del "Fast-fashion" i anant a la recerca de altres alternatives.

Un altre fet que ha tingut un gran impacte social d'aquest sector sobre la població sobre tot dels països desenvolupats al veure la aquesta realitat del treball infantil, tal i com afirma El País (Agudo, 2015) que segons la Organització Internacional del Treball (OIT) determinava que hi ha 4,9 milions de menors de catorze anys (el 14,2% del total de nens d'entre 5-14 del país) realitzaven algun tipus de treball, encara i tot anar en contra de la legalitat vigent del país.



Il·lustració 12. Treball infantil a Bangladesh.
Font: El País

5.4. Conscienciació social i alternatives:

Aquesta nova forma de consumir moda que s'ha possibilitat gràcies a la deslocalització ha provocat que amb el pas del temps, les poblacions dels principals països consumidors d'aquest tipus de moda és comencessin a donar-se compte de la vertadera realitat amagada darrere d'aquest model productiu. A mesura que s'ha anat internacionalitzant la repercusió mediàtica de la pràctica d'aquestes grans empreses a través dels medis de comunicació, s'ha anat produint una conscienciació social sobre aquest fenomen. En forma de resposta a això, i provocant així una búsqueda de alternatives de consum amb menys impacte negatiu sobre el mediambient o societat que produeix les peces.

Per demostrar com aquest canvi de tendència de consum és cada cop més present, i que cada cop és de més importància l'origen i les condicions de producció de la roba, és mostraran a continuació els resultats d'una enquesta realitzada per l'entitat "Fasion Revolution" (Revolution, 2019). Aquest és un moviment global que lluita per una "revolució pacífica" per a una "Indústria neta" en el sector tèxtil dels països més afectats per aquestes subcontractacions de producció. Aquesta enquesta publicada en 2018 sobre la moda i consum responsable, va preguntar a 5.000 persones entre 16 i 75 anys als quatre principals mercats europeus; Alemanya, França, Espanya i Regne Unit. L'estudi tenia com objectiu descobrir com la

transparencia i sostenibilitat d'una cadena de subministrament influeixen en les decisions a la compra de peces de roba. A continuació els resultats:

- El 66% dels enquestats defensen que les marques comparteixin l'informació detallada dels salaris i les condicions de treball dels treballadors encarregats del subministrament global.
- El 74% dels enquestats defensen per que es proporcioni informació de com porten a terme les seves pràctiques mediambientals responsables.
- El 80% dels enquestats opinen que les marques de roba han de revelar l'identitat dels fabricants.
- El 61% està molt/algo d'acord en que "estàn interessats en saber que fan les marques de roba per protegir els drets humans dels seus treballadors".
- El 59% està molt/algo d'acord en la frase "tinc interès en saber què fan les marques de roba per millorar la qualitat de vida de les persones de les societats on fabriquen els seus productes".

Per tant, podem confirmar, gràcies a aquest estudi, que hi ha una part de consumidors que està en contra del model actual de consum degut a que aquest incompleix amb la majoria de les preguntes anteriors. Atenent a aquesta part, la qual renuncia a seguir fomentant el "Fast-fashion" i per tant la deslocalització d'aquestes empreses, quines són les possibles opcions alternatives a aquest model. Trobem que algunes de les alternatives d'aquest fenomen que poden provocar un canvi en el model optat per les grans empreses, són les següents:

- Model d'economia circular on la roba pugui tenir més d'una vida útil, ja sigui mitjançant relleus generacionals, cases de roba de segona mà o plataformes digitals que ho fomenten com Wallapop, Vinted, etc...**
- No optar per a la sobrecompra de peces de roba que veritablement no es sap si se'ls hi donarà ús.**
- Opta per la qualitat i no per la quantitat, compra peces que tenen més durabilitat encara i tot ser més cars.**
- Incentiva la compra de marques ètiques i conscients o de proximitat que tinguin estandards de producció mínims per respectar els treballadors i mediambient.**

Encara i tot que aquestes pràctiques alternatives cada cop són més considerables, cal destacar que encara hi ha una part significativa que opta per als model actual , degut a què ofereix novetat o tendència a un preu molt baix, és a causa d'aquesta gran aventatge competitiva la què justifica que aquestes fòrmules alternatives no són les majoritàries i les empreses actuals líders en facturació en Espanya siguin considerades com mostra Mercadodefaturas (Mercadodefaturas, 2019) de "Fast-Fashion".

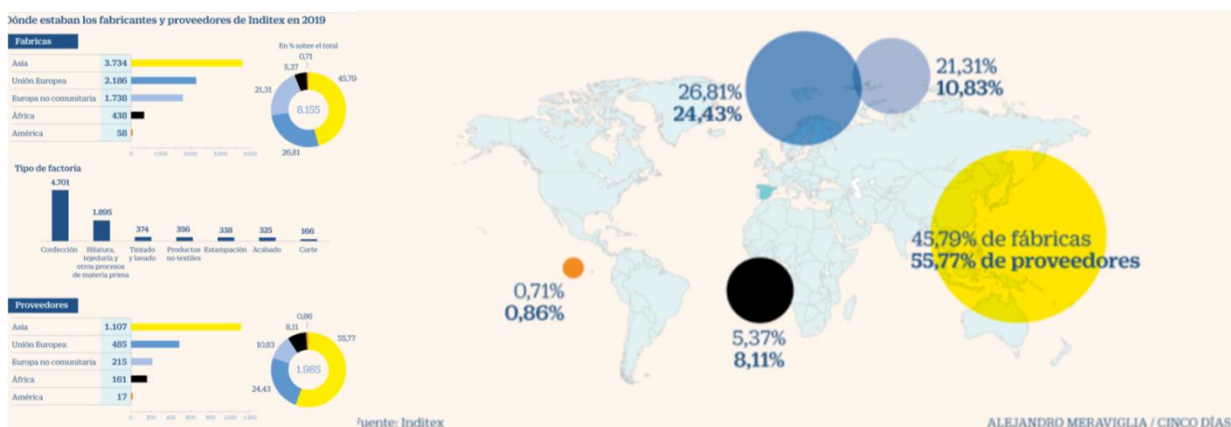
Razón Social		Ventas 2019	EBITDA 2019	Actividad
INDITEX	INDUSTRIA DE DISEÑO TEXTIL SA	10.119.000 ↓	3.022.000 ↓	Ropa / textiles
ZARA	ZARA ESPAÑA SA	2.247.688 * ↓	317.399 * ↓	Ropa / textiles
MANGO	PUNTO FASH SL	1.555.790 ↓	21.530 ↓	Ropa / textiles
Bershka	BERSHKA BSK ESPAÑA SA	1.507.956 * ↓	120.853 * ↓	Ropa / textiles
TEMPERAMENTOS	TEMPE SA	1.403.801 * ↓	92.622 * ↓	Ropa / textiles
PULL&BEAR	PULL & BEAR ESPAÑA SA	1.274.361 * ↓	101.147 * ↓	Ropa / textiles
Stradivarius	STRADIVARIUS ESPAÑA SA	1.240.004 * ↓	182.111 * ↓	Ropa / textiles
Massimo Dutti	GRUPO MASSIMO DUTTI SA	1.174.684 * ↓	92.881 * ↓	Ropa / textiles
PRIMARK	PRIMARK TIENDAS SL	1.158.796 ↓	97.853 ↓	Ropa / textiles
TENDAM	TENDAM RETAIL SA	914.274 * ↓	27.581 * ↓	Ropa / textiles

Taula 5: .Llistat de les 10 empreses tèxtils líders en facturació a Espanya a l'any 2019. Font: Mercadodefaturas

5.5. Empreses tèxtils més consumides a nivell nacional i la seva deslocalització

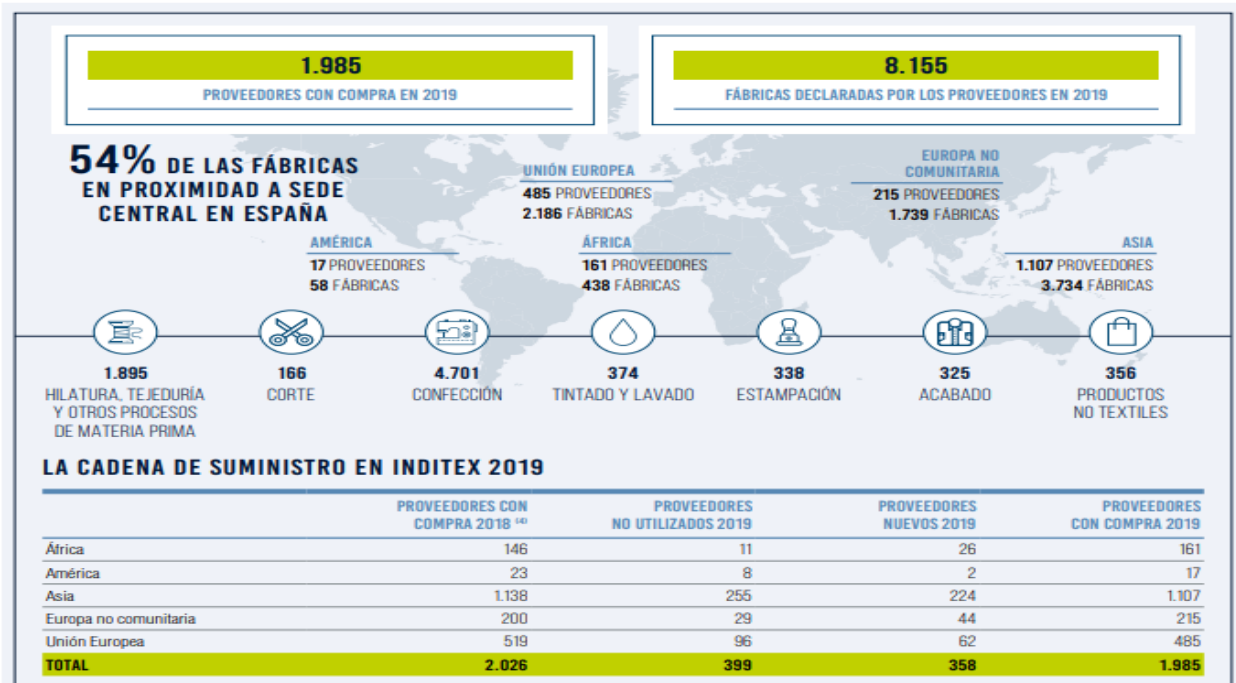
Agafant com a referència de consum tèxtil a escalal nacional el llistat mostrat anteriorment, ordenat per volum de facturació, veurem quines són les marques més consumides, i agafant les dues principals veurem les seves deslocalitzacions.

Per començar, cal recalcar sobretot com Inditex té un control del mercat tèxtil nacional pràcticament en la seva totalitat, al comptar amb quotes de mercat molt àmplies. Nomès cal veure que de les deu principals empreses més consumides a l'any 2019 cinc pertanyen al grup Inditex; ZARA, Bershka, Stradivarius i Pull&Bear. Per refermar l'importància d'aquest grup s'acudira a la quota de mercat d'aquest, concretament, segons la Patronal Acotex (Suárez, 2021) la quota de mercat de la multinacional a l'any 2020 va ser de 30,41%, d'aquesta forma, el gegant tèxtil controla un casi un terç de cada compra de roba. Si és parla de competidors, aquests es trobaràn a gran distància d'aquest anterior, Primark és el segon en acumulació de quota de mercat amb un 9%. En tercer lloc trobem a Tendam o més conegut com Cortefiel amb el 5,2% del mercat. Un cop coneixem quines són les marques o grups que més es consumeixen a nivell nacional és continuarà per veure la semblança de les estratègies de deslocalització d'aquestes.



II-Il·lustració 13. Distribució mundial dels proveïdors d'Inditex per continents. Font: El País

Aquí es pot observar d'on provenen les peces de roba de la major empresa tèxtil espanyola tal i com indica El País (País, 2020). Es troba que el 55,77% dels proveïdors d'aquesta es troben al Sud-est Asiàtic, acumulant 1.107 dels 1985 que tenia després de tancar l'any comptable de 2019. També cal recalcar que el nombre de fàbriques esmentades no són propietat de l'empresa sinó a la subcontractació dels 1.985 proveïdors que comptava al 2019.



Il·lustració 14. Mapa mundial que classifica els proveïdors d'Inditex per continents. Font: Memòria Anual d'Inditex 2019

Seguidament, a la dreta es pot observar la mateixa informació aportada que a la anterior. La diferència elemental es que en aquest cas la font d'on s'ha extret aquesta última és de la pròpia Memòria Anual d'Inditex, (INDITEX, 2019, pág. 89) l'any 2019. És important recalcar com l'informació dels proveïdors en cadascuna està expressada tant diferent encara i tot donar la mateixa informació. La fotografia de la pàgina anterior prové d'un famós diari econòmic espanyol fundat l'any 1978, anomenat, "Cinco Días", en aquest busca reflexar mitjançant gràfiques, mapes i percentatges no calculats a l'altre fotografia, d'on provenen realment les peces produïdes per la cadena de roba. Té com a finalitat demostrar a través de les pròpies dades facilitades per Inditex l'importància Asiàtica en la seva cadena de subministrament. En contraposició, trobem en una altre imatge que ens dona la memòria anual que compta amb la mateixa informació mostrada d'una altre forma. En aquesta última, no es ressalten els centres productius importants per zones, ni el nombre de proveïdors o fàbriques per continents. D'altre forma, recalca enmig del mapa que el 54% de les fàbriques són de proximitat, fet que en alguns casos es qüestionable, degut a que determina aquesta proximitat geogràfica a països com Espanya, Portugal, Marroc o Turquia. Aquest últim és difícil caracteritzar-lo com de proximitat, i

aquests dos últims, encara i tot ser de proximitat relativa, es tracten de països en els quals els estàndards salarials, tributaris i legislatius són molt més atractius que països com Espanya o Portugal. Si ens fixem amb altres marques competidores de “Fast-fashion” ja sigui Mango, Primark de menor tamany ens trobarem que la distribució dels centres productius és molt semblant, trobant-nos amb grans centres a l'Àsia i en molta menor mesura algunes fàbriques a Europa. Principalment per tenir millor capacitat de reacció davant noves tendències i deixant peces de roba més utilitàries i amb més demanda a llocs com India, Bnagladesh o China entre altres.



II-Il·lustració 15. Ocupació indirecte generada per Inditex als anys 2016 i 2018 en diversos països. Font: Expansión

Las auditorías sociales verifican el grado de cumplimiento del Código de Conducta y establecen planes de acción correctivos, si fuera necesario, para garantizar el respeto a los derechos laborales fundamentales. Las realizan auditores externos e internos sin previo aviso. Una parte esencial son las entrevistas anónimas y confidenciales a los trabajadores y a sus representantes sindicales (si los hubiera), que permiten al auditor contrastar la información obtenida y obtener una visión cercana a la realidad de la fábrica. El resto de la auditoría incluye revisión de documentación, visita de las instalaciones y entrevista con la gerencia.

I Auditorías sociales en 2018

Área geográfica	Total
África	380
América	55
Asia	2.473
Europa no comunitaria	1.241
Unión Europea	1.210
Total	5.359

Taula 6. Auditories socials realitzades per Inditex en diferents continents a l'any 2018. Font : Memòria anual d'Inditex 2018

Inditex, en aquest document, parla de la importància de la transparència en relació amb els reus proveïdors i com aquests segueixen les corresponents normes de la cadena de subministrament en sostenibilitat social i mediambiental. Però a l'hora de la veritat, això es pot posar en dubte gràcies al mateix document, ja que Inditex declara que l'any 2019 es van fer 1.396 auditories de traçabilitat. Que són aquelles visites no avisades on els auditors visiten les instal·lacions productives. Doncs la mateixa corporació determina que el nombre de incompliments de traçabilitat, és a dir, el nombre de proveïdors que es van saltar els requisits van ser aquell any 247, un nombre que reflecteix que no tots els proveïdors segueixen les normes estipulades per l'empresa contractista Inditex. A demès de no saber la freqüència d'aquests controls, a la pràctica els proveïdors, no tenen l'obligació de seguir aquestes pautes fixades per l'empresa tèxtil pel fet que el suport legislatiu laboral d'aquests països permet aquest incompliment. Això perpetua que els centres productius situats al Sud-est Asiàtic, no estiguin sota una legislació consistent que defensi els drets dels treballadors i la cuida del medi. Entre altres raons, per la necessitat de desenvolupament

econòmic i industrial i la necessitat de inversió del país, fent de l'indústria textil de Bangladesh un gran actiu i una activitat econòmica que ofereix un gran nombre de ocupació indirecte, tal i com mostra Expansión (Rojas, Expansión, 2019) a l'evolució 2016-2018 a l'imatge.

En la mateixa memòria d'Inditex del 2018, (INDITEX, 2018, pág. 133), trobem com aquesta empra un pla d'auditoria per identificar a tots aquells proveïdors que incumpleixen el Codi de Conducta el qual busca respectar els drets laborals fonamentals i establir un pla d'acció per a aquests que se'ls saltin. Aquestes es realitzen per auditors externs i interns sense previ avís. Aquestes auditories es basen en gran part en entrevistes a treballadors del mateix proveïdor o dels seus líders sindicals de forma confidencial, així podent obtenir informació de les condicions de la fàbrica. Si ens fixem a la memòria del 2018, trobem que aquets valors es troben disparats amb gran diferència a la regió d'Àsia, doblant aquesta valors de l'Unió Europea o l'Europa no comunitària.

Porcentaje de cumplimiento del Código de Conducta en las fábricas activas (*) de proveedores con compra en 2018

	África	América	Asia	Europa no comunitaria	Unión Europea
Prohibición de trabajo involuntario					
Prohibición del trabajo juvenil o de menores**					
Prohibición de discriminación					
Respeto a la libertad de asociación y negociación colectiva					
Prohibición de abuso o trato inhumano					
Higiene en el trabajo					
Cumplimiento en materia salarial					
Horas de trabajo					
Compromiso medioambiental					
Trabajo regular					
Implantación del Código***					

(*) Se incluyen fábricas con auditoría social y no bloqueadas en 2018.

(**) Incluye la inexistencia de sistemas adecuados de verificación de la edad de los trabajadores

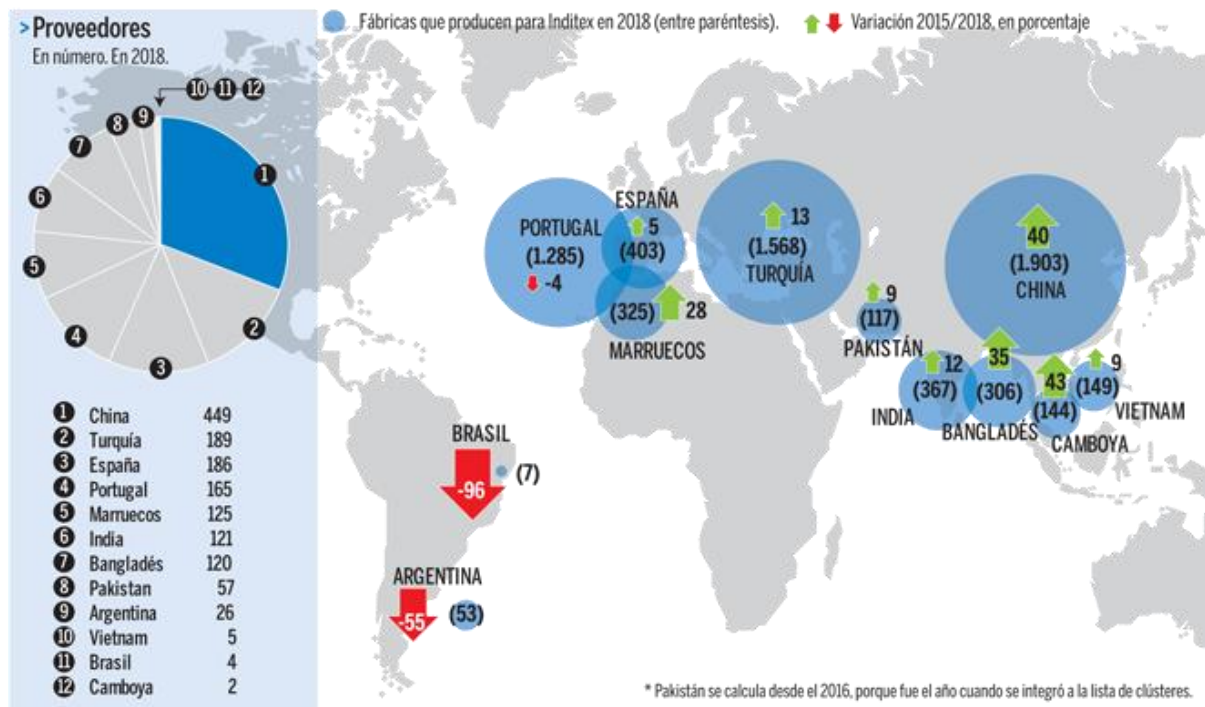
(***) Incluye la inexistencia de sistemas adecuados de registro y comunicación a los trabajadores

● > 90 ● > 70 ● > 50 ● < 50

Taula 7: Percentatges resultants del nombre de compliments del Codi de conducta en les fàbriques actives d'Inditex a l'any 2018. Font: Memòria anual d'Inditex del 2018

Una altre qüestió que crida molt l'atenció de la taula 7 de la memòria de la multinacional a l'any 2018 (INDITEX, 2018) és el fet que el Continent Asiàtic no compta amb un percentatge superior al 50% en els següents tres ítems; Higiene al treball, compliment en matèria salarial ni en hores de treball. Aquest continent obté els percentatges més baixos en relació a altres continents, reflexant així, com veritablement el proveïdors porten a terme activitats laborals que no compleixen amb el propi Codi de Conducta establert per Inditex.

ASÍ SE REPARTE LA PRODUCCIÓN DE INDITEX



II-Il·lustració 16. Evolució de la tendència de variació geogràfica global dels proveïdors d'Inditex entre els anys 2015 al 2018 per països. Font : Expansión

Si parlem de perspectives de futur, la veritat és que no són molt encoratjadores, el gegant tèxtil espanyol ja ha fet veure en les seves darreres memòries anuals tal i com mostra Expansión (Rojas, Expansión, 2019) com ha adoptat la decisió de reduir el percentatge de proveïdors a països amb millors condicions com poden ser Argentina, Brasil o Portugal i focalitzar completament la seva producció al Sud-est Asiàtics o a països que encara els hi falta un llarg camí per obtenir unes condicions laborals i salarials dignes.

Adicionalment, la tendència de compra de roba "online" cada cop és major, i l'origen o les condicions productives no són una prioritat pel consumidor majoritari, sinó que aquest és el preu. A causa d'això s'explica la ràpida aparició d'empreses com Shein. La qual segons la plataforma internacional de comerç "online" B2C (directa al consumidor) declara que la seva xifra de negoci comencen a assemblar-se a la dels gegants tèxtils.

Aparentment i a curt termini, no sembla que es vagui a produir un canvi de tendència, aquesta no és produirà fins que les prioritats dels consumidors canviïn, i conseqüentment així ho farà també el model productiu d'aquestes empreses tèxtils.

6. Anàlisi econòmic i mediambiental: Anàlisi de les conseqüències social i mediambientals de la deslocalització tèxtil a Bangladesh

Seguidament, trobarem l'anàlisi de l'impacte social econòmic i mediambiental d'aquesta deslocalització a Bangladesh, aquesta anàlisi està dividida en dues parts, una enfocada en l'impacte social i l'altre en el mediambiental. Encara i tot aquesta divisió, l'objectiu es el mateix en els dos, aquest es comprovar a través de dades i estadístiques de fonts oficials , provar i descobrir el grau d'afectació d'aquesta deslocalització tèxtil massiva al país de Bangladesh en els dos àmbits anteriorment esmentats.

Es realitzarà mitjançant diferents indicadors que reflectiran la realitat d'aquest impacte a través d'una evolució històrica buscant l'inici de la deslocalització fins a dia d'avui, veient així quina ha estat la tendència principal.

6.1. Anàlisi històric i econòmic de l'impacte social:

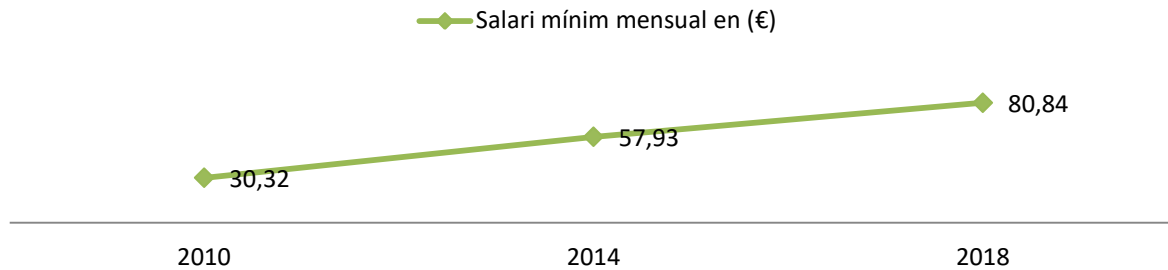
Per començar, es treballarà sobre quin impacte social i econòmic que ha tingut aquesta indústria deslocalitzada sobre la població del país destinatari. Es reflectirà com han evolucionat els següents indicadors amb l'arribada d'aquesta nova indústria sobre la població, i mitjançant comparatives es mostrarà si veritablement l'impacte social ha estat positiu o negatiu.

Un bon indicador inicial és la comparació entre l'evolució del salari mínim mensual a Bangladesh de tots el sectors en comparació amb el sector de les treballadores del tèxtil. Encara que les condicions laborals siguin una peça que ajudaria a veure la milloria dels drets trobem que la facilitació d'aquesta informació per part d'aquests petits proveïdors productors no la faciliten. En contraposició sí que trobem informació sobre quin es i ha estat el salari mínim d'aquestes treballadores, cosa que ens reflexa si aquest ha evolucionat més que altres.

Seguidament, es farà una comparació d'ambdós indicadors en comparació amb la quantitat de diners necessaris per poder cobrir les necessitats bàsiques a Bangladesh reflectint la comparació del salari mínim i la quantitat mínima requerida per tenir una vida digna.

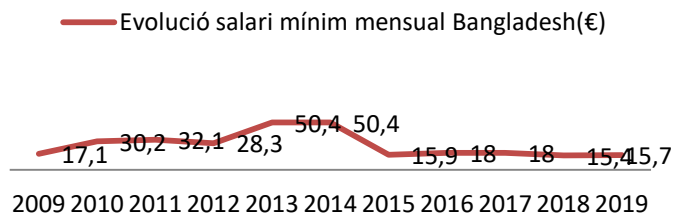
6.1.1. Evolució salarial del sector tèxtil en comparació amb els altres:

Evolució salari mínim mensual d'un treballador tèxtil a Bangladesh en (€) (Gràfica 2)



Il·lustració 17: Evolució del salari mínim mensual d'un treballador tèxtil a Bangladesh. Font: Elaboració pròpia

Evolució salari mínim interprofesional mensual Bangladesh(€) (Gràfica 1)



Il·lustració 18: Evolució del salari mínim interprofesional mensual a Bangladesh en €. Font: Elaboració pròpia

Font Gràfica 1: (datosmacro)

Font Gràfica 2: (campana ropalimpia) (finanzas.com) (PDF campana ropa limpia)

Abans d'interpretar aquestes dades és fonamental partir d'una base objectiva, que es que els valors anteriors expressats no ens poden indicar si la qualitat de vida d'aquests treballadors

tèxtils ha millorat sense saber el cost de vida local. Segons (Asian floor wage), que es una aliança social i mundial encapçalada per la mà d'obra dels principals països productors de tèxtil, especialment de "Fast-fashion", entre ells Bangladesh, on es mesuren diferents dades entre ells l'ingrès mínim per viure a aquests països. El salari mínim per poder cubrir les necessitats individuals bàsiques al país és de 37.661 Takas (380,57€).

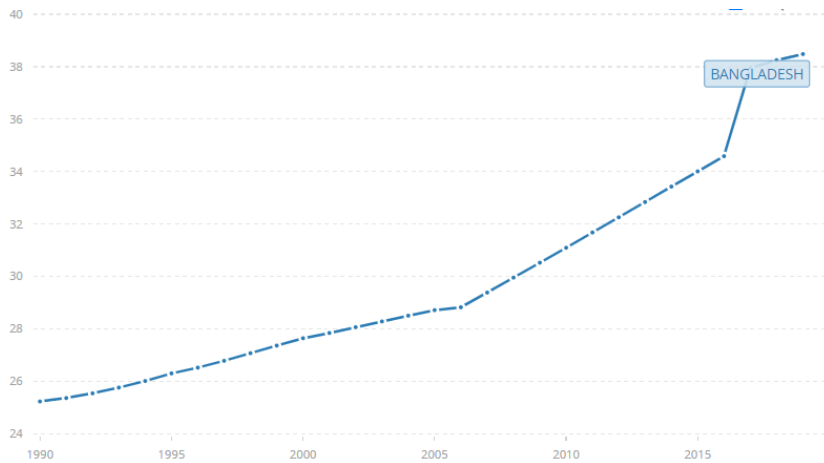
Una vegada es parteix d'aquesta base, és poden interpretar les dades, les quals semblen ben clares, l'evolució del salari mínim mensual al sector tèxtil es molt més considerable que la produïda amb la resta de sectors. Les causes d'aquesta respectiva evolució del salari mínim en aquest sector és deu principalment a que des de l'enderrocament de la fàbrica Rana Plaza es van produir una gran onada reputacional y mediàtica arreu de tot el món sobre la realitat

amagada d'aquest sector. Això va provocar que davant d'aquesta polèmica, la qual podria repercutir econòmicament a les marques, és va decidir per regularitzar més aquests serveis subcontractats y diverses organitzacions y estats van imposar condicions sobre el govern de Bangladesh per a complir amb unes determinades normes mínimes. Per exemple, tal i com es mostra al Programa de trobades amb ambaixadors d'Espanya (Programa de trobades amb embaixadors d'Espanya), Estats Units a canvi d'aquesta millora de la situació del sector proposava l'acord de tornar a entrar al "SPG", que és essencialment un sistema arancelari preferencial. La Unió Europea també proposava un acord "Compact" per realitzar una serie de reformes en el sector, aquest acord era important firmar-lo perquè l'influència d'aquesta institució sobre el país es important degut a que el sistema arancelari per a ambdos països es lliure d'arancels i Bangladesh té un especial interès per comerciar amb aquest continent a causa de que el 50% de les seves exportacions tenen aquest destí i el 76% d'aquestes exportacions són del sector tèxtil.

Davant d'aquesta situació, podem dir que el govern de Bangladesh ha millorat les condicions dels treballadors per la pressió internacional i per les pròpies marques que produeixen allà, fent que aquest sector tingui uns estàndards més elevats que la resta de sectors. Encara i tot, com s'ha mostrat anteriorment, el cost de vida a aquest país Asiàtic es d'uns 380€, per tant, poder afirmar que aquest salari mínim no assegura la subsistència dels treballadors fent que aquests visquin en la pobresa severa. A més, segons "Campaña de ropa limpia" (Campaña ropa limpia) indica que aquesta pujada no representa ningun augment en la qualitat de vida dels treballadors per la inflació de la moneda local (taka). Segons Datosmundial (datosmundial), Bangladesh ha tingut entre 1987 i 2020, una tasa d'inflació mitja anual de 6,4%, la qual es pot considerar com moderada.

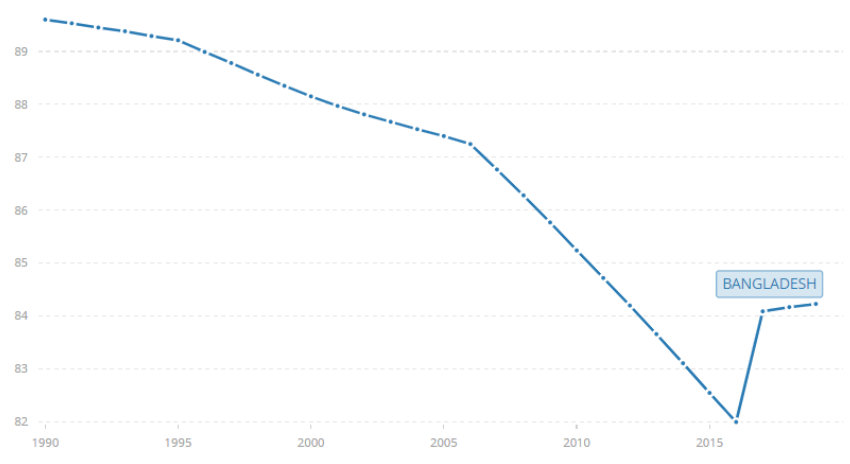
6.1.2. Importància de l'incorporació de les dones a la força laboral

El sector tèxtil de Bangladesh dona treball a 4 milions de persones, de les quals 3,2 milions són dones, i no estem parlant pas d'un sector poc rellevant, sinó que aquest suposa el 76% dels ingressos per exportacions del país. L'aparició de la dona al mercat laboral en aquest país Asiàtic es relativament recent degut a que a l'any 1990 representava menys del 26% de la força laboral nacional i en dues dècades aquest valor s'ha duplicat tal i com mostra Banc Mundial (Banc Mundial) (Banc Mundial) a les gràfiques següents arribant a valors rècord en percentatge de participació laboral



Il·lustració 19. Gràfic que mostra l'evolució de la taxa de participació a la força laboral, dones (% de població femenina entre

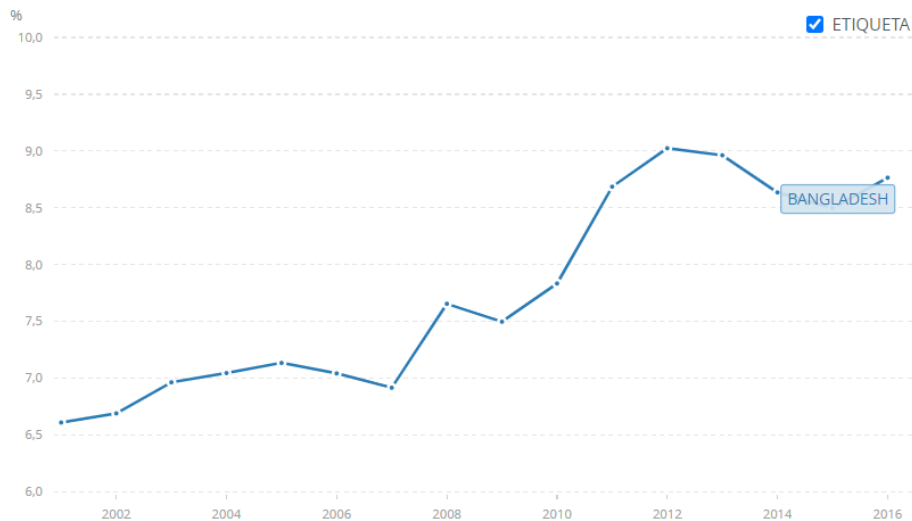
15-64 anys) (estimat OIT) a Bangladesh entre 1990 i 2019. Font: Banc Mundial.



Il·lustració 20: Gràfic que mostra l'evolució de la taxa de participació a la força laboral, homes (% de població masculina entre 15-64 anys) (estimat OIT) entre 1990 afins al 2019 a Bangladesh. Font: Banc Mundial

Ha estat l'indústria de la confecció la que ha impulsat a les dones a entrar al mercat laboral de forma significativa mitjançant l'arribada de dones originàries de zones rurals s a dures penes alfabetitzades, això ha provocat un important augment en la força laboral nacional arribant a l'any 2019 amb més d'un 38% de participació laboral sobre el total de participació. Les dones són prioritàriament escollides per a aquests llocs de treball a causa que són considerades com més pacients i àgils, també es creu que tenen menys possibilitat de reivindicació, es té la idea que les dones tenen més facilitat per rebre ordres i finalment perquè la idea de la costura es considera que és un dels seus treballs domèstics i que, per tant, tindran més facilitat per desenvolupar aquest lloc de treball. Les dones han de fer front a constants assetjaments sexuals, discriminacions i permanents violacions de les condicions mínimes i legals dels seus llocs de treball a les fàbriques. Encara i tota aquesta majoritària part negativa també trobem que aquesta indústria ha estat l'única fins al moment que ha permès que les dones treballin i puguin alimentar a les seves

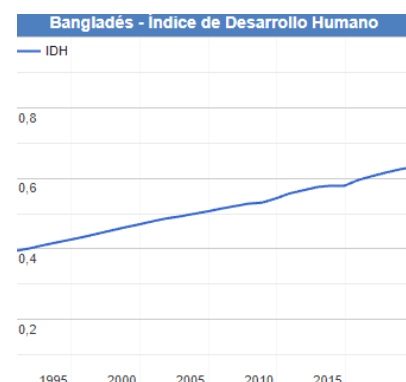
famílies independentment. Una altra conseqüència positiva d'això és que ha permès que un fonamental sector poblacional pugui treballar, i seguidament una generació de riquesa superior fent que la recaptació estatal d'impostos sigui major, provocant finalment, el que ens mostra Banc Mundial (Banc Mundial).



Il·lustració 21: Gràfic que mostra l'evolució de la recaptació impositiva del PIB a Bangladesh entre 2001 i 2016. Font: Banc Mundial

El fet d'augmentar la recaptació d'impostos es tradueix en major o menor mesura en una millora dels serveis orientats als ciutadans, millorant, o en aquest cas, començant a fonamentar un estat de benestar tal i com determina la BBC (Mundo, 2020)

“Tot i això, gràcies a un boom econòmic, combinat amb millores en l'educació i salut pública i un menor índex de vulnerabilitat, es projecta que el país es lliurarà de l'onerosa etiqueta PMD (països menys desenvolupats) el 2024, segons el Comitè de Polítiques de Desenvolupament de Nacions Unides .”



Il·lustració 22: Gràfic que mostra l'evolució del índex de desenvolupament humà a Bangladesh del 1995 al 2019. Font: Datosmacro

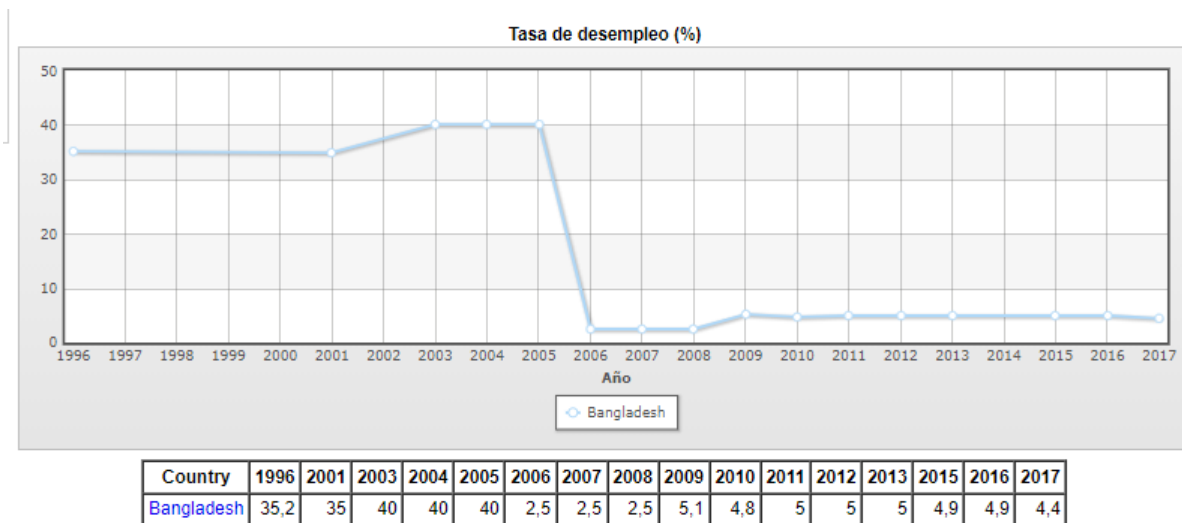
Per contrastar si aquesta afirmació de la BBC és certa cal veure si veritablement els serveis orientats al ciutadà han millorat així com la seva qualitat de vida. Per a poder demostrar això cal recórrer a l'indicador de l'Índex de desenvolupament humà o "IDH" el qual mesura l'esperança de vida, l'educació de la població i l'ingrés per càpita dels ciutadans d'un país.

Tal i com i es mostra a la gràfica Datosmacro (Datosmacro) veiem que el valor té una tendència d'evolució constant i progressiva. Cal destacar com a l'any 1995 l' IDH rondava el 0,4/1 encasellant-se així com un país amb IDH baix, en canvi a l'actualitat ja ha superat el 0,6/1 situant-se dins dels països d'IDH mig. D'aquesta forma

refleixen que encara i tot aquests valors no siguin comparables amb els de països pròpiament desenvolupats, vèiem en aquest una millora considerable i una evolució que en el cas de mantenir-se constant, en dues dècades més pot arribar-se a semblar a aquests països.

6.1.3. La baixada de la desocupació i l'augment de les exportacions amb l'arribada de l'indústria tèxtil:

Abans de l'arribada de l'indústria tèxtil a Bangladesh, trobem que aquest país basava la seva economia com a font principal d'ingressos l'agricultura, donant com a producte final una població que l'any 1991 tenia una taxa de pobresa del 44,2% al 2010 que en tenia una del 18,5% segons Banc mundial. Va ser amb el canvi de segle i l'arribada d'aquesta indústria de forma tan massiva que va provocar que un gran nombre de persones, sobretot dones acudissin a aquests llocs de treball fent disminuir la desocupació al país amb un sector que avui dia és clau.



Il·lustració 23: Gràfic que mostra l'evolució de la taxa de desocupació a Bangladesh entre 1996 fins a 2017. Font: Indexmundi

La deslocalització del sector tèxtil es va començar a produir a partir dels anys noranta, encara que trobem que va ser a partir de l'any 2000 quan aquesta pràctica es va començar a dur a terme de forma generalitzada. Paral·lelament, ens trobem que és a partir d'aquest període quan la desocupació disminueix de forma radical tal i com ens mostra Indexmundi (Indexmundi) passant d'un 40% a un 2,5%, estabilitzant-se en aquests valors fins avui dia. Aquesta arribada massiva per part de les grans multinacionals tèxtils s'ha donat en part per una mà d'obra barata i jove. Però també per part d'una incentivació per part del mateix estat de Bangladesh a través de polítiques que feien molt favorable l'exportació d'aquests tipus de productes mitjançant nombroses subvencions y exempcions fiscals. A

demès de facilitar l'importació de la matèria primera mitjançant l'alliberació d'aranzels en el seu transport.

Cal destacar que amb aquesta arribada de la nova indústria Bangladesh es convertirà en un dels països amb més capacitat productiva de tèxtil amb 5000 fàbriques de gran magnitud. Passant de 300 treballadors per fàbrica al 1984 fins a 700 al 2010, així ens ho indica el Ministeri d'assumptes exteriors i cooperació (cooperación M. d., 2013), explicant així com la demanda de treballs relacionats amb aquesta indústria es va disparar.

El sector tèxtil i de confecció esdevé com un sector vital per a Bangladesh ja que en el programa de trobades amb ambaixadors d'Espanya (cooperación M. d., 2013) trobem que aquest representa el 13% del PNB i el 85% de les seves exportacions.

6.1.4. Polítiques fiscals orientades a l'atracció d'inversió estrangera

El creixement econòmic que ha experimentat Bangladesh en els últims anys, amb taxes de creixement del PIB anual superant el 5% tal i com reflecteix el Banc Mundial (Banco Mundial), aquest desenvolupament econòmic propi d'un país emergent ha estat protagonitzat en gran part gràcies a industrialització produïda per el sector tèxtil.

Com s'ha esmentat anteriorment, el govern va estimular aquesta arribada d'inversions en el sector



tèxtil degut a que aquest buscava un ràpid desenvolupament econòmic, mitjançant l'assentament de l'indústria al país i el seu corresponent augment exportacional produït per aquest.

Això ho va aconseguir aplicant polítiques d'exempcions fiscals y subvencions a l'exportació d'aquest tipus de mercaderies, i també alliberant d'aranzels les

Il·lustració 24: Gràfica que mostra l'evolució de la taxa de creixement anual (%) sobre el PIB a Bangladesh. Font: Banc Mundial

importacions de la matèria primera. El govern va optar per crear les zones EPZ o (Export Processing Zones) amb la finalitat d'atraure l'inversió estrangera directa per assentar aquesta indústria tèxtil.

PUESTO	PAÍS	IMPORTE (millones USD)	% TOTAL
1	EE. UU.	3.658,25	20,15%
2	Reino Unido	2.192,04	12,05%
3	China	1.843,26	10,14%
4	Holanda	1.411,34	7,76%
5	Singapore	1.169,74	6,43%
6	Resto del Mundo	9.321,70	43,47%
7	Total	18185,01	100%

PUESTO	SECTOR	IMPORTE (millones USD)	% TOTAL
1	Gas y Petróleo	3709,51	20,40%
2	Textil	3244,48	17,84%
3	Energía	2702,34	14,86%
4	Banca	2051,52	11,28%
5	Telecomunicaciones	1235,53	6,79%
6	Resto de Sectores	5.241,63	28,83%
7	Total	18185,01	100%

El resultat d'aquestes polítiques les veiem gràcies a la oficina econòmica d'Espanya a Dacca (Dacca O. e., 2019, pág. 18). En aquesta taula de l'esquerra, trobem com

l'indústria tèxtil al 2019 rep el 17,84% de l' Inversió

Taula 8: Inversió estrangera directa a Bangladesh a l'any 2019, dividit per sectors i països inversors. Font: Oficina econòmica i comercial d'Espanya a Dacca.

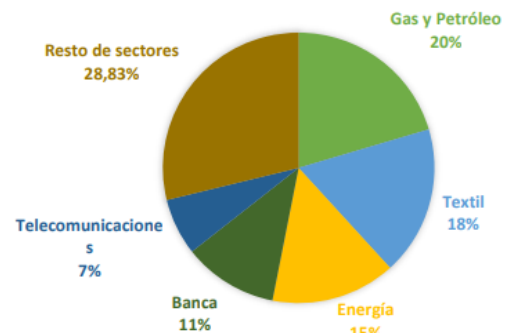
directa estrangera total, uns 3.244, 48 milions de dòlars, només superada, per poc pel sector del gas i petroli.

Per a veure aquesta inversió estrangera de forma visual, gràcies al gràfic facilitat per Isabel Vega Arias (Arias, Universidad de León, 2021, pág. 25) veiem a l'esquerra la gràfica circular que ens permet veure quins sectors acumulen més inversió. Tal i com hem dit aquesta és el gas i el petroli, i en segon lloc queda el tèxtil amb una diferència mínima del 2% respecte el gas i petroli.

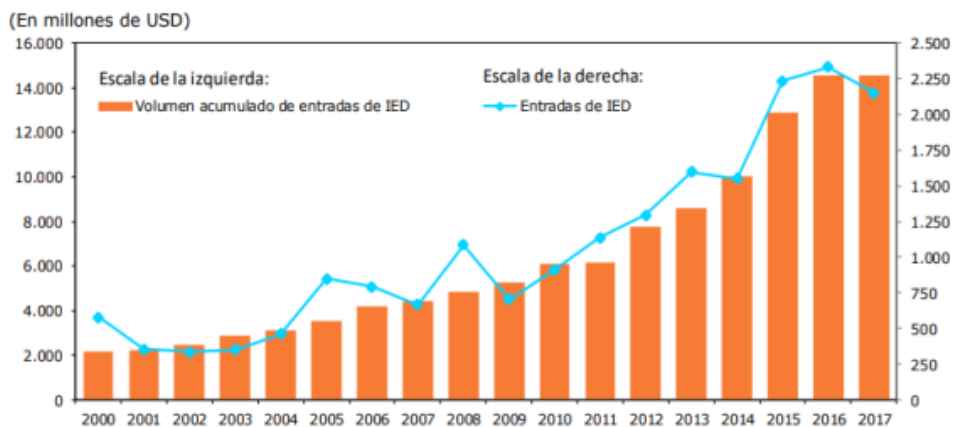
Si es busca veure l'evolució de l'inversió indirecta sense dividir-la per sectors de forma evolucionada,

veurem com aquestes entrades de IED és augmentarà notablement a partir de l'any 2004 tal i com reflecteix la mateixa font (Arias, 2021, pág. 24) i no parerà de créixer.

INVERSIÓN EXTRANJERA DIRECTA POR SECTORES



II-lustració 25: Gràfic circular que mostra Inversió estrangera directa a Bangladesh per sectors a l'any 2019. Font: Universitat de Lleó.



II-lustració 26: Gràfic que mostra l'evolució del volum acumulat d'entrades d'IED en comparació amb les entrades de IED entre els anys 2000 i 2017. Font: Universitat de Lleó

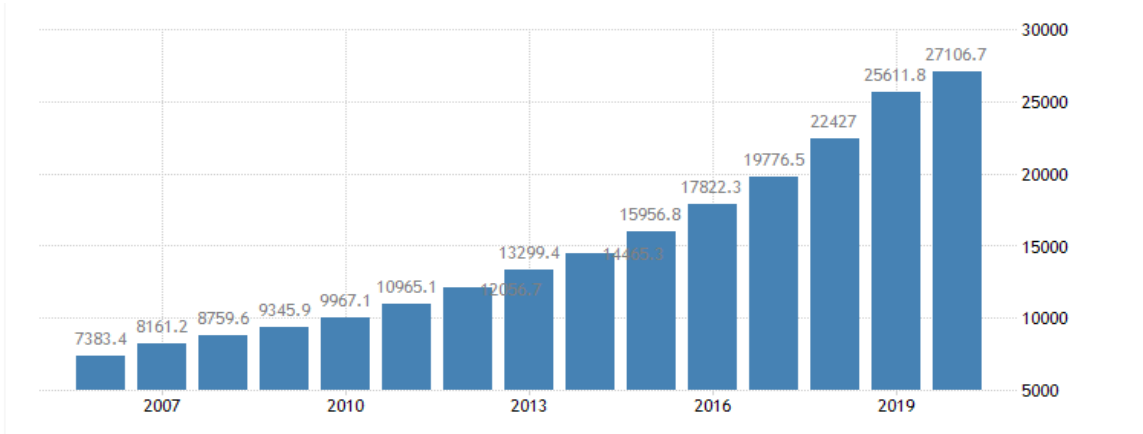
Podent determinar així com gràcies a la forta inversió estrangera s'ha pogut desenvolupar aquesta activitat econòmica d'indústria tèxtil orientada a l'exportació, pels múltiples interessos que comporta establir aquesta indústria a aquest país.

A continuació, per tornar a demostrar la importància vital que té l'indústria tèxtil dins de l'economia de Bangladesh, és veurà una evolució dels principals sectors que més PIB acumulen en valors absoluts (milions de USD) i la seva evolució. Aquests sectors seran de la manufactura, la qual representarà parcialment el tèxtil, la mineria, construcció i serveis.

Si fem referència als valors nominals facilitats per "tradingeconomics", trobem que el sector que acumula més PIB, és el de serveis (ECONOMICS T.), amb 148.058 milions de dòlars al 2019, cosa molt

comuna en països o bé desenvolupats o en desenvolupament. Però en segon lloc, tal i com mostra “tradingeconomics” (TRADINGECONOMICS) trobem la manufactura, la qual l’any 2019 va registrar 25.611,8 milions de dòlars, superant al sector del PIB de la mineria (ECONOMICS T.), un sector molt important en l’economia del país i en el de la construcció (ECONOMICS T.).

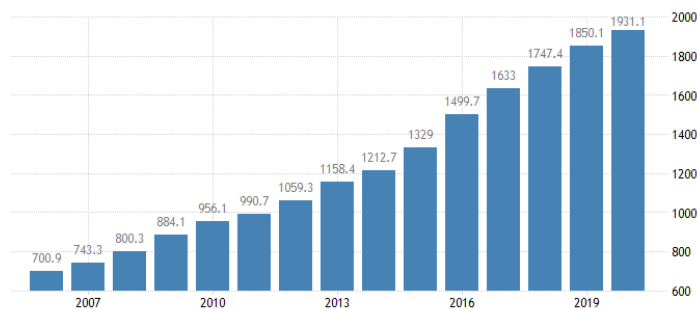
PIB DE LA MANUFACTURA:



Il·lustració 27: Gràfic de barres que mostra l’evolució del valor nominal del PIB de la manufactura a Bangladesh entre 2003 i 2020. Font: Tradingeconomics

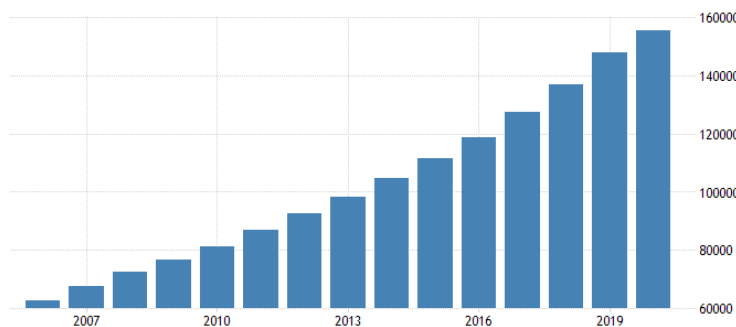
PIB DE LA MINERIA

⋮



Il·lustració 28: Gràfic de barres que mostra l’evolució del valor nominal del PIB de la mineria entre 2006 i 2020 a Bangladesh. Font: Tradingeconomics

PIB DE LA CONSTRUCCIÓ:

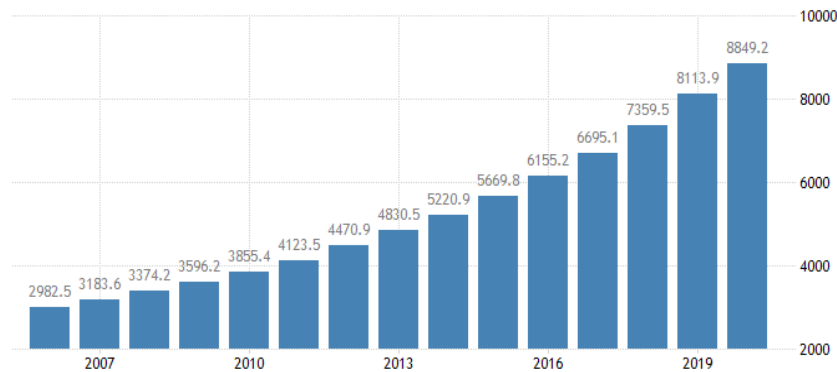


Il·lustració 29: Gràfic de barres que mostra l’evolució del valor nominal del PIB de la construcció entre els anys 2003 al 2020 a Bangladesh. Font: Tradingeconomics

SECTOR	% DEL TOTAL
PESCADO CONGELADO	1,88%
Camarones	1,74%
PRODUCTOS AGRÍCOLAS	1,88%
MANUFACTURAS	96,24%
Textil	83,3%
TOTAL	100%
EPZ	16,09%

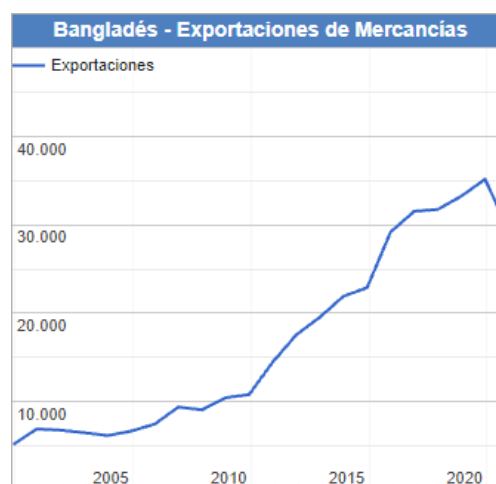
Tabla 9: Exportacions de Bangladesh per sectors sobre el percentatge (%) total 2019. Font: Oficina econòmica i comerç d'Espanya a Dacca

PIB DELS SERVEIS:

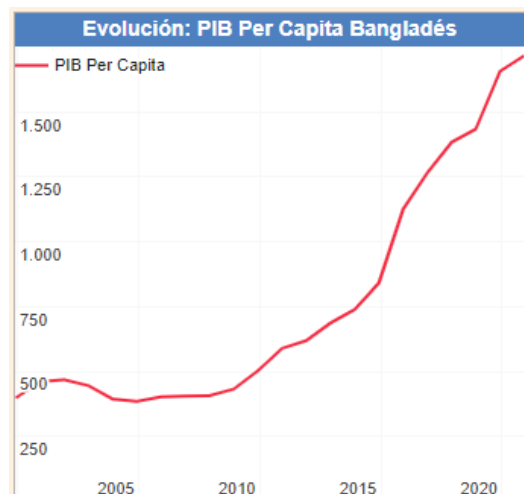


Il·lustració 30: Gràfic de barres que mostra l'evolució del valor nominal del PIB dels serveis entre el 2003 al 2020 a Bangladesh. Font: Tradingeconomics

Recordant que segons l'oficina econòmica i comercial d'Espanya a Dacca (Daca O. e., 2019, pág. 16) que les exportacions d'aquest sector representen el 83,3% de les totals en 2019, és a dir, pràcticament la seva totalitat. Trobem que com s'ha dit, gràcies a aquesta estimulació estatal i a l'interès de les multinacionals tèxtils a instal·lar-se al país hi trobem que a partir de l'any 2010 tal i com ens indica Datosmacro (Datosmacro) és comencen disparar les exportacions a l'exterior. De forma paral·lela, trobem que gràcies a aquesta dependència del sector tèxtil per al desenvolupament econòmic del país i les seves exportacions hi trobarem directament relacionat l'augment de l'evolució del producte intern brut per persona, és a dir, la riquesa generada per persona amb el pas dels anys, més coneguda com PIB per càpita.

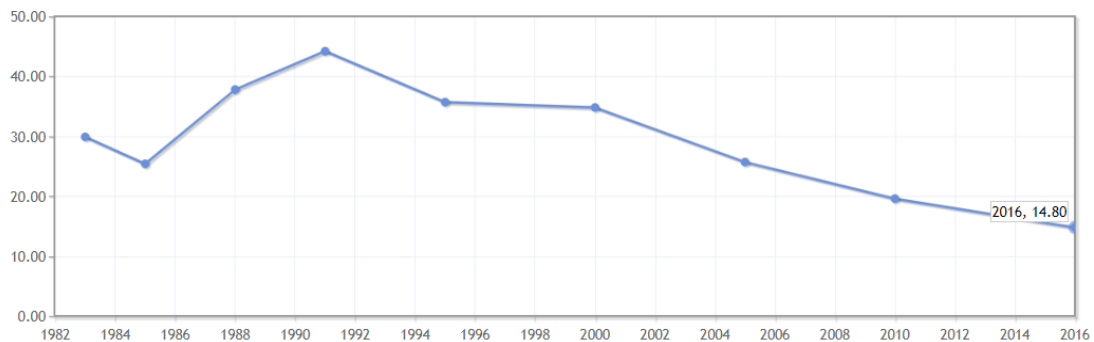


Il·lustració 32: Gràfic que mostra l'evolució del valor nominal de les exportacions de Bangladesh entre 1999 al 2021. Font: Datosmacro



Il·lustració 31: Gràfic que mostra l'evolució del PIB per càpita a Bangladesh entre 1999 al 2021. Font: Datosmacro

No cal fixar-se gaire per donar-se compte com les dues gràfiques són significativament semblants, reflectint com aquest augment exportacional, el qual en la seva major part és d'aquest sector tèxtil, per part de l'indústria deslocalitzada. Aquesta ha provocat de forma paral·lela un augment en la riquesa per persona tal com és mostra en l'evolució del PIB per càpita. Finalment i gràcies a aquest augment en l'acumulació de riquesa per persona (PIB per càpita) trobem que la taxa en la incidència a la pobresa ha estat baixant des d'inicis del segle XXI de forma dràstica, en part gràcies a aquesta arribada massiva d'indústria tèxtil.



Il·lustració 33: Gràfic que mostra l'evolució de l' incidència a la pobresa a Bangladesh entre 1993 al 2016. Font: Indexmundi

Aquest indicador mesura la incidència de pobresa monetària del percentatge poblacional que té un ingrés per càpita de la unitat de despesa per sota de la línia de pobresa segons l'àrea geogràfica. Si ens fixem en l' il·lustració 43 facilitada per Indexmundi (Indexmundi), es veurà com a partir dels anys noranta no ha parat de baixar i cada any assoleix nous valors mínims, passant del 44,2% l'any 1991 al 14,8% el 2016, una baixada prolongada en el temps, però molt significativa que ens mostra com la pobresa a Bangladesh va disminuint en el temps.

6.1.5. Aparició de les primeres legislacions laborals:

Després del enfonsament de la fàbrica tèxtil del Rana Plaça el 23 d'Abril del 2013 a Dacca, la qual va comportar la mort de 1.134 persones i més de 2.500 ferits es va produir una onada mediàtica d'opinió pública sobre les praxis que porten a terme les grans multinacionals tèxtils, evidenciant la necessitat de canvi en relació a la seva responsabilitat social corporativa.

Davant la obvia necessitat de renovació dels estàndards laborals i la pressió mediàtica és van començar a realitzar els primers acords. El primer acord, el qual duraria fins al 2018, asseguraria la prevenció d'incendis i la garantia del bon estat de les instal·lacions. Amb el compromís de 220 marques mundials es va tirar endavant aquest tractat internacional tal i com ens indica comissions obreres (CCOO) denominat com "ACCORD"

Trobem que l'octubre de 2017 es va concretar un acord de transició del Govern de Bangladesh entre la BGMEA, una organització empresarial, les firmes multinacionals instal·lades al país i els sindicats. Les operacions de l'acord signat que duraria fins al 2018, van continuar amb la cerca de l'inclusió de nous elements partint del primer acord. Focalitzant-se en la llibertat sindical dels treballadors, la qual era fortament oprimida pel govern i pels mateixos caps, una major protecció en cas d'acomiadament mitjançant indemnitzacions. Aquesta renovació o pròrroga produïda el maig del 2018 que duraria dos anys i dos mesos incloïa la presència de 119 firmes, entre les quals moltes són espanyoles; com Inditex, El Corte Inglés, Mango, Desigual,...

Aquest acord és crucial ja que afecta 2,5 milions de treballadors del tèxtil sobre els 4 milions totals, representant una afectació positiva a més de la meitat dels treballadors. En altres paraules, això afectarà 1.692 fàbriques que cobreix aquest acord, també s'han creat 1.300 comitès de seguretat per assegurar el correcte compliment de les anteriors mesures esmentades i entre altres coses, 1,8 milions de treballadors del sector han estat coneixedors sobre la seguretat essencial en el seu lloc de treball.

D'aquest apartat s'extreu que cada cop més la lluita sindical i per part de la demanda mediàtica de millorar les condicions laborals dels treballadors del tèxtil es fa cada cop més present i inevitable, reflectint com aquest sector és de vital importància per a l'economia de Bangladesh i com d'important és millorar les garanties laborals.

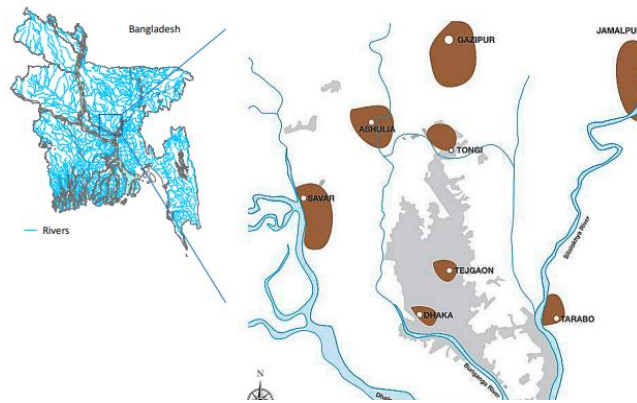
6.2. Anàlisi històric de l'impacte mediambiental:

En aquest punt, es mostrarà a través d'indicadors mediambientals i enquestes quin ha estat l'impacte ecològic i mediambiental de la deslocalització massiva d'indústria tèxtil a Bangladesh des de la seva aparició, és a dir, a partir de l'any 2000 aproximadament. Aquests indicadors tenen com a finalitat última determinar quin ha estat el grau d'afectació mediambiental al país i com aquest ha afectat la població, fent veure com les empreses tèxtils han fet pràctiques amb els recursos naturals irresponsables posant per sobre l'interès econòmic que no pas el fet de dur a terme una activitat econòmica que inclogui el correcte tractament dels recursos dins de les seves prioritats.

Per arribar a aquesta conclusió utilitzarem indicadors que reflecteixen aquesta gran presència de l'indústria tèxtil als recursos naturals, com ara la qualitat de l'aigua afectada per la tinta de la roba i el consum elèctric d'aquesta indústria.

6.2.1. Contaminació de l'aigua, matèria primera imprescindible per a la producció de tèxtil

Per a introduir quin és el veritable consum hídric que cal per a la producció de roba s'ha optat per a aquest article periodístic de La Vanguardia (La vanguardia, 2018) redactat per la periodista Pilar Maurell. "Una samarreta senzilla conté uns 200 grams de cotó, i per aconseguir-ho calen 2.000 litres d'aigua. Un texà requereix per fabricar 10.850 litres d'aigua, segons càlculs de la *Water Footprint Network*, i unes sabatilles d'esport, 4.400 litres. Com a mínim, portem a sobre 17.250 litres d'aigua. Una dada a tenir en compte quan la petjada hídrica global és de 7,45 bilions de m³ anuals, fet que suposa una mitjana de 1.240 m³ a l'any per persona."



Il·lustració 34. Mapa dels principals nuclis urbans de Bangladesh i de les seves zones industrialitzades pel tèxtil. Font:MDPI

Si s'agafen aquestes dades i s'apliquen sobre que Bangladesh es el segon productor mundial de roba trobarem que la contaminació és farà molt present a l'aigua. La instauració d'aquestes fàbriques tèxtils és troben a prop dels grans nuclis urbans i és situen al costat de gran rius degut a la gran demanda d'aigua que requereixen per a poder portar a terme la seva activitat productiva. Les ciutats amb més presència d'aquest tipus d'indústria és troba a Gazipur, Tongi, Savar i Ashulia tal i com és mostra al mapa facilitat per MDPI, un editor de revistes científiques (MDPI, 2019, pág. 2)

Al 2016, segons MDPI (MDPI, 2019, pág. 2) és va estimar que el consum d'aigua per al tèxtil a Bangladesh va ser de 216 milions de m³ i es determina que al 2021 aquests valors arribaran als 349 milions de m³. La causa d'aquest consum descomunal de recursos hídrics té la seva base en mètodes de tenyit convencionals que l'indústria nega optar per d'altres més sostenibles i eficients. Les aigües residuals que desprenen acaba directament als rius ja que no passen per ningun procés de depuració, encara i tot saltant-se les lleis vigents, tenint un gran impacte ecològic sobre els ecosistemes dels rius.

El problema ecològic resideix en l'alteració en la composició natural del riu, modificada pel constant abocament d'aigües que contenen restos de metalls pesants com ara vanadi, molibdè, zinc, níquel, mercuri, plom, coure i arsènic entre altres. Aquestes arriben a les zones urbanes consegüents i aquesta

aigua profundament contaminada és utilitzada per l' irrigació dels cultius com ara arrossars i cultiu de vegetals com per exemple, les zones de Gazipur i Keraniganj.

Procès productiu:	Elements contaminants de les aigües residuals:	Impacte en l'aigua
Dimensionament	Midó, ceres, carboximetil cel·lulosa (CMC), Polivinil alcohol (PVA) i agents humectants	Alt en demanda química d'oxigen (COD) i altres
Desdimensionament	Midó, CMC, PVA, greixos, ceres, pectines	Alt en COD, alt en composició d'acer inoxidable (SS) i sòlids dissolts (DS)
Blanqueig	Hipoclorit de Sodi, Cl ₂ , NaOH, H ₂ O, àcids, tensioactius, NaSiO ₃ , fosfat de Sodi i fibra de cotó curta.	Alta alcalinitat i alt en (SS)
Merceritzant	Hidròxid de sodi, cera de cotó	Alt en Ph i en (DS) i altres
Tintura	Colorants urea, agents reductors, agents oxidants, àcid acètic, detergents, agents humectants	Fortament tintada,, baix en (SS) i altres
Impressió	Urea, midons, olis, àcids, espessidors, reticulats, agents reductors, àlcali entre altres.	Altament tintada, alt en (SS), lleugerament alcalí i altres.

Taula 10: Taula dels elements químic contaminants en els diferents processos del tèxtil i el seu impacte negatiu sobre l'aigua. Font: MDPI

El problema de la contaminació de l'aigua no només afecta la salut del medi ambient, sinó que també té un fort impacte negatiu sobre les persones ja que el fet de consumir aquesta aigua provoca malalties de la pell, diarrea, intoxicació alimentaria i problemes gastrointestinals a curt termini. En el cas que aquest consum és faci de forma prolongada en el temps, els efectes poden ser molt negatius arribant a desenvolupar problemes respiratoris greus. Cal destacar que el govern es va donar compte d'aquest problema fa temps, a causa d'això, va decretar una llei el 1995 anomenada Llei de conservació del medi per aturar aquest impacte negatiu sobre el medi ambient obligant a totes aquestes empreses a instal·lar una planta de tractament d'aigües residuals. El problema ha estat que aquesta llei ha estat considerada com un fracàs ja que una major part d'aquestes empreses no van seguir aquesta legislació mediambiental, les causes d'aquest incompliment van ser a falta de coneixement per a l' instal·lació d'aquest tipus de plantes, la corrupció d'unes institucions dèbils i la feble disposició política de tirar endavant el projecte.

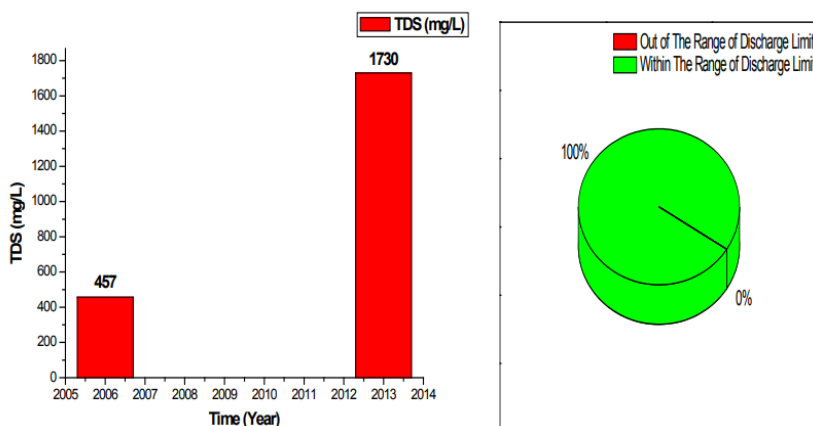
A continuació, hi trobem una taula realitzada per el Departament d'enginyeria tèxtil de l' universitat del Sud-est, Daca (Departament d'Enginyeria Tèxtil U. d.-E., 2015, pág. 6) que ens determina com

l'industria tèxtil es troba en primera posició en matèria de contaminació hídrica a Bangladesh. Encara i tot que el seu nivell de contaminació hídrica no és extrem, sinó alt, trobem que es gràcies al pes d'aquesta indústria tan consolidada la que fa que sigui el número 1 en contaminació.

Taula 10: Taula que mostra el grau de contaminació de les diverses indústries assentades a Bangladesh. Font: MDPI

Tipus d'indústria:	Contaminació hídrica	Producte contaminant	Rànquing
Agricultura	Moderada	1.08	3
Tèxtil	Alta	3.35	1
Transport	Petita	0.02	6
Construcció	Petita	0.14	5
Paper	Molt alta	0.67	4
Cuir	Extrema	1.88	2
Sucre	Extrema	1.72	2

Per continuar, veurem de quina forma altera exactament l'activitat tèxtil en els diferents processos productius als recursos hídrics a través de dos exemples de taules que mostra quines són les composicions de les aigües residuals que desprèn aquest sector i quines composicions químiques són alterades.



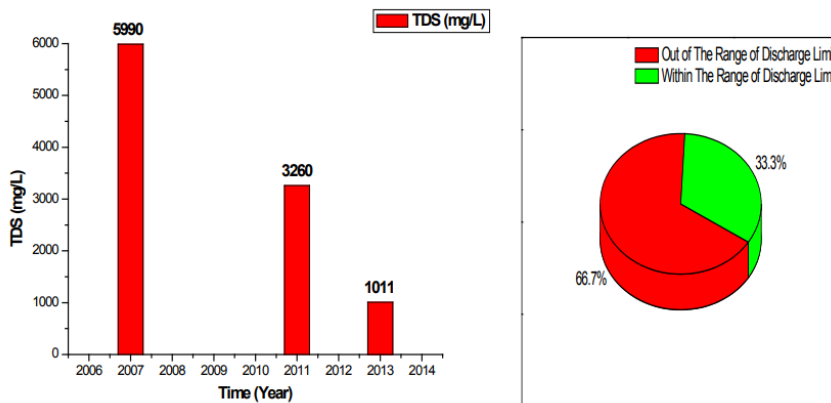
Il·lustració 35: Gràfic de barres que mostra la quantitat de sòlids totals dissolts a l'aigua segons si estan dins del límit a l'any 2006 i 2013 a Bangladesh. Font Researchgate

Gràcies a aquesta taula facilitada per el Departament d'enginyeria tèxtil de l' universitat del Sud-est, Daca (Departament d'Enginyeria tèxtil, 2015, pág. 8) podem demostrar des de un punt de vista químic quina ha estat l'afectació de les aigües dels rius de Bangladesh provocat per l'industria tèxtil. D'aquesta forma podem determinar una clara alteració de la composició natural

de les aigües i de forma consegüent un impacte mediambiental molt notable sobre els recursos hídrics. De forma continuada, veurem com aquesta modificació de la composició supera els límits recomanats per a la salut de les persones. Per fer-ho s'agafaran els nivells dels sòlids dissolts totals (TDS) de dues

ciutats, Dhaka , la capital i Narayangonj que mesuraran aquest component a les seves aigües demostrant si superen el límit recomanat o no.

En el cas de la capital Dhaka, una regió profundament industrialitzada hi trobem que els nivells de TDS, és a dir, de sòlids totals dissolta excedeixen en la seva totalitat el límit recomanable tal i com diu “Researchgate” (Departament d'Enginyeria Tèxtil U. d., 2015, pág. 19), a més hi trobem una evolució exponencial des de les dades del 2006, període que comencen a deslocalitzar-se les grans multinacionals.



Il·lustració 36: Gràfic de barres que mostra la quantitat de sòlids totals dissolts a l'aigua segons si estan dins del límit a l'any 2007, 2011 i 2013 a Bangladesh. Font: Researchgate

En aquesta altre gràfica és mostra el nivell de TDS també, però en aquest cas a a ciutat de Narayangonj, una ciutat també industrialitzada que té contacte directe amb el riu Shitalakshya. Hi trobem una involució clara però trobem que encara el 33.3% excedeix el límit

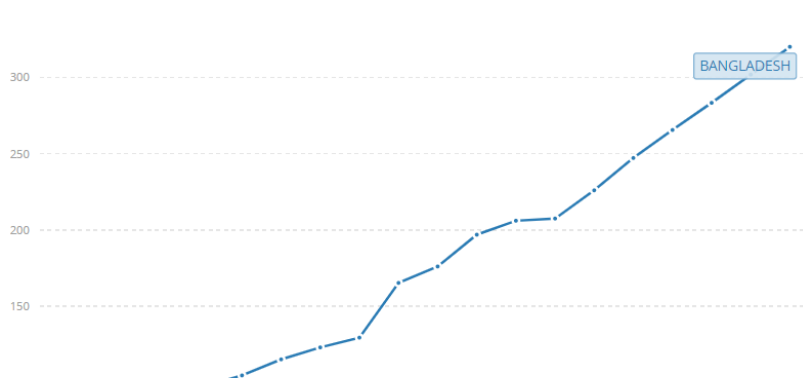
recomanable.

Un cop hem fet l'anàlisi de l'impacte de l'aigua podem afirmar que aquest és notori i que el problema de la contaminació d'aquesta esdevé com un fet a millorar si és busca la preservació de la salut de les persones i del medi ambient.

6.2.2. Consum energètic de les fabriques tèxtils i formes de millora de l'eficiència energètica

Bangladesh, al tractar-se d'un país emergent i en desenvolupament s'ha topat a inicis del segle XXI amb una onada de deslocalització que l'ha beneficiat a nivell econòmic, però aquest ha augmentat la demanda energètica i el govern davant d'aquesta nova situació no ha optat per a formes de generació d'electricitat més sostenibles sinó que ha fet tot el contrari. Aquesta indústria s'estima que consumeix el 30% de l'energia elèctrica total consumida al país.

Aquesta ha estat l'evolució del consum energètic per càpita a Bangladesh segons el Banc Mundial

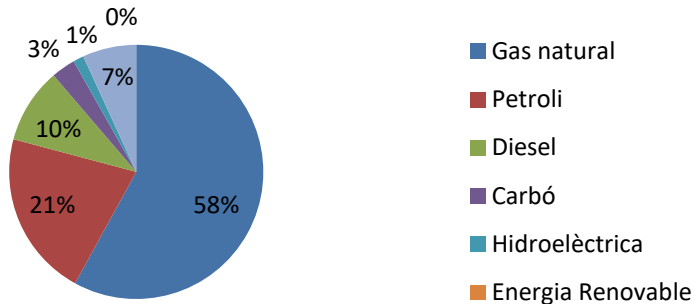


(Mundial B.) en kWh entre 1995 fins al 2014. Trobem com hem dit una evolució considerable a partir de l'any 2003, parcialment produïda pel consum energètic

Il·lustració 37: Gràfic que mostra l'evolució del consum energètic per càpita a Bangladesh en kWh entre 1995 i 2014. Font: Banc Mundial

que suposa tota la indústria tèxtil deslocalitzada.

Generació d'energia a Bangladesh, (%) del total



Il·lustració 38: Gràfic circular que mostra les formes de generació d'energia elèctrica adoptades a Bangladesh. Font: Elaboració pròpia extret del gràfic de MDPI

En aquesta gràfica facilitada per MDPI (MDPI, 2019, pág. 3) hi trobem com és genera l'energia a Bangladesh i cal destacar la dependència que té aquest cap al gas natural (57.82%) i el petroli (21,08 %), encara i tot, el que destaca de forma clara és l' inexistència de les energies renovables (0,02%).

D'aquesta forma podem determinar que l'energia que es produeix a Bangladesh no és neta ja que no utilitza energies renovables i la seva producció és basa pràcticament en la seva totalitat per energies fòssils, i l'energia hidràulica té un pes minoritari. El problema ve amb el important pes que té el diesel o el petroli per a la generació d'energia elèctrica, recursos no renovables que deixen un important impacte amb les seves emissions de Co2.

El problema del consum elevat d'electricitat a les fàbriques ve determinat per una qüestió de prioritats i consciència mediambiental, els proveïdors tenen com a prioritat l' inversió del seu capital en qüestions que donin una rendibilitat directe a l'empresa, sense tenir en compte l' importància de fer més eficients energèticament els diferents processos productius i de la cuida del medi ambient. Aquesta afirmació la podem determinar així ja que l'estudi facilitat per MDPI (MDPI, 2019, pág. 10) va enquestar a l'indústria tèxtil a Bangladesh, específicament a 78 empreses, les quals només van respondre 31, que és dedicaven a diverses parts del procés productiu tèxtil preguntant sobre la millora de l'eficiència energètica de les fàbriques i la resposta va ser la següent.



Il·lustració 39: Respostes a l'enquesta realitzada per MDPI en referència a la millora de l'eficiència energètica a les fàbriques tèxtils de Bangladesh. Font: Elaboració pròpia extret de MDPI

Les respostes de 18 fàbriques van ser que aquesta no és millorava perquè és considerava una despesa de capital innecessària o insuficient seguit de que el cost de d'inversió no era efectiva. Les altres raons per a no invertir en l'eficiència energètica va ser perquè es considerava una inversió pobre en desenvolupament o recerca o perquè no tenien tècnics experts adequats.

Aquest mateix estudi va desenvolupar formes de millora de l'eficiència energètica en els diferents processos productius per possibilitar la reducció del consum energètic tant alt que té aquesta indústria sobre el total d'electricitat produïda. D'aquesta manera, a continuació és mostrarà algunes d'aquestes possibilitats.

Taula 11: Taula que mostra les formes de millora de l'eficiència energètica en els diferents processos productius en el tèxtil. Font Elaboració pròpia extret de MDPI

Procés productiu:	Opcions millora de l'eficiència energètica
Procés preparatiu	-Detector "Stop-motion" en lloc d'un sistema pneumàtic -Cardadora d'alta velocitat
Debanat, procés de finalització,..	-Mode de moviment intermitent del transportador de bobines buides en les bobinadores d'"autocorner". -Optimització de la col·locació de globus en màquines (TFO) -Reemplaçament del sistema de calentament elèctric per un sistema de calentament a vapor per a la màquina polidora de fil.
Aire condicionat i sistema d'humidificació	-Substitució del broquets per broquets eficients energèticament a la sala de condicionament de fils -Instal·lació d'un variador de freqüència (VFD) -Substitució dels impulsors del ventilador d'aliatge d'alumini ja existents per impulsors de plàstic reforçat amb fibra de vidre d'alta eficiència
Mesures generals	-Ventiladors eficients energèticament -Planta de millora del factor de la potència (planta PFI)

Com a conclusió d'aquesta part que busca mostrar l'impacte energètic trobem que l'indústria tèxtil té una manca de conscienciació sobre l'importància de l'energètica tant per a la millora i optimització dels seus processos productius com per a la del medi ambient. El consum energètic d'aquesta indústria és molt alt i aquest no és busca reduir, addicionalment, si tenim en compte que el proveïment d'aquesta energia es basa en formes de generació d'electricitat que tenen un gran impacte mediambiental com són els combustibles fòssils, tenim com a resultat unes emissions de gases d'efecte hivernacle molt altes.

7. Conclusió:

Aquest treball parteix d'un plantejament, aquest és si veritablement la deslocalització del sector tèxtil espanyol ha ajudat al desenvolupament econòmic de Bangladesh i quin impacte social i mediambiental ha tingut.

Si atenem a la qüestió purament econòmica trobem que un cop fet l'anàlisi econòmic podem concloure amb les dades aportades que l'indústria tèxtil si ha desenvolupat econòmicament Bangladesh. Així ho mostren les dades, el fet de la gràcies a la forta inversió dels països estrangers s'ha pogut desenvolupar una indústria essencial que ha protagonitzat el desenvolupament econòmic del país al segle XXI, així ho mostren totes les dades econòmiques. Aquesta indústria en termes absoluts ha tingut una creixuda anual que no la supera cap altra gràcies a les polítiques neoliberals d'exempció d'impostos, disparant l' inversió estrangera i les exportacions del país. L'assentament d'aquesta indústria ha permès també una major recaptació d'impostos i un augment considerable de la riquesa generada al país des de l'any 2000. L'impacte social que ha tingut aquesta indústria atenent a les dades i l'anàlisi realitzat és determina com favorable, aquesta indústria ha sigut pionera en la lluita sindical per a la millora de les condicions laborals al país. Aquesta ha permès que els salaris dels treballadors en aquest sector sigui millor que en altres i ha protagonitzat les primeres legislacions laborals cap a la protecció del treballador. Cal destacar com gràcies a aquest sector la dona s'ha pogut començar a introduir dins del mercat laboral i com això ha permès que la dona es pugui encaminar cap a una llibertat financera individual i l'impacte positiu econòmic que representa això en el país al comptar amb una força laboral el doble de gran. Les taxes de pobresa i desocupació han baixat des de l'arribada del sector cosa que també indica una millora en la qualitat de vida, conjuntament amb la recaptació més gran d'impostos ja que gràcies a això els ciutadans poden comptar en menor o major mesura de millors serveis orientats al ciutadà. Basant-nos en les dades, l'impacte social el podem determinar com positiu, però ens trobem que no tota la realitat en les mostren les dades o indicadors, principalment perquè hi han dades que no es mostren o no arriben, com pot ser l'explotació infantil del sector tèxtil o les veritables condicions laborals dels treballadors fora d'enquestes o estadístiques, que és quan aquestes es coneixen de veritat. És per això que cal tenir present que hi ha problemes en la fiabilitat de la publicació d'algunes dades o falta d'emissió d'altres.

És per això que deixo la meva investigació oberta a investigar cap a altres direccions les quals malauradament no he pogut tractar amb més deteniment, animant a la continuïtat de l' investigació, enfocant aquesta cap al treball infantil i forçat que és produeix a Bangladesh dins d'aquesta industria i el paper que ha tingut i té la dona en aquesta indústria tan important pel país.

Finalment, en relació a l'impacte mediambiental del tèxtil un cop fet l'anàlisi mediambiental hi trobem una resposta ben clara, i aquesta és que aquest és clarament negatiu. L'indústria tèxtil està degradant el medi ambient de les zones industrialitzades de Bangladesh. El veritable problema no és aquest, sinó la falta de conscienciació que tenen els proveïdors en relació amb millorar l'eficiència energètica i l'impacte mediambiental. L'aigua, l'element més mal parat, compta amb un nivell de contaminació altíssim que acaba repercutint directament en la salut dels ciutadans de les àrees urbanes. Encara i tot, les prioritats estan clares, el desenvolupament econòmic abans que la preservació del medi ambient. Aquesta serà la tendència que es mantindrà i només canviarà quan es produeixin aquests dos casos en el futur.

Per una banda, quan els països consumidors d'aquest tipus de productes tinguin una consciència social i mediambiental prou forta per a deixar de consumir aquest tipus de productes, el quals manquen de drets socials i preservació del medi ambient i quan aquests puguin competir de forma igualitària amb les dels països desenvolupats. Per altra banda, en el lloc dels països productors trobem que una de les causes del desenvolupament econòmic de Bangladesh ha estat l'instauració d'aquesta indústria, per això és de vital importància dur a terme una sèrie de reformes per a mantenir actualitzada aquesta indústria i perpetuar aquest desenvolupament econòmic de forma perdurada en el temps. Cal sobretot una millora progressiva en els estàndards de protecció i drets laborals per part de l'Estat, d'altra banda, cal una major regulació de l'impacte d'aquesta indústria sobre el medi ambient i facilitar a les empreses formes d'optimització d'electricitat i tractament de les aigües residuals. Finalment, és de vital importància la modernització dels diferents processos productius per aconseguir mantenir una indústria actualitzada perquè les empreses deslocalitzades al país no tinguin la facilitat de marxar com la que van tenir per assentar-se. Aquesta transició no es produirà fins que aquesta indústria reconegui que està obsoleta i que li calen reformes en l'àmbit productiu, laboral i mediambiental.

El canvi del model productiu i de consum actual del sector tèxtil no arribarà fins que ens conscienciem del veritable significat del "Made in Bangladesh", que molts de nosaltres portem a la samarreta.

Per acabar m'agradaria fer una petita reflexió personal sobre el treball realitzat, personalment aquest treball m'ha ajudat a ampliar els meus coneixements sobretot des de l'aspecte econòmic i en menor mesura mediambiental. Però el que més m'ha agradat d'aquest treball sens dubte és mostrar la realitat amagada d'una cosa tan banal com pot ser la roba que portem, aprofundint-me en tot el món que s'hi troba darrere. També m'és imprescindible mencionar que aquest treball busca una conscienciació, i així ho ha provocat en la meva persona, ara ja puc ser conscient del que suposa el model productiu i de consum actual del tèxtil, i com aquest té un impacte tant al meu país com a l'altra punta del món.

8. Webgrafia

(sense data).

ABC Economía. (29 / Marzo / 2020). Recollit de https://www.abc.es/economia/abci-impacto-global-coronavirus-anticipa-aceleracion-made-spain-202003290342_noticia.html

AEG. (sense data). Recollit de https://www.modasosteniblebcn.org/wp-content/uploads/2020/05/Estudio-AEG_Los-Espa%C3%B1oles-y-Su-Armario_Fase-1_H%C3%A1bitos-de-compra.pdf

Agudo, A. (5 / Agost / 2015). *El País*. Recollit de

[https://elpais.com/elpais/2015/08/03/planeta_futuro/1438592115_306609.html#:~:text=La%20Organizaci%C3%B3n%20Internacional%20del%20Trabajo%20\(OIT\)%20subraya%2C%20de%20entre,est%C3%A1%20prohibido%20por%20la%20ley.](https://elpais.com/elpais/2015/08/03/planeta_futuro/1438592115_306609.html#:~:text=La%20Organizaci%C3%B3n%20Internacional%20del%20Trabajo%20(OIT)%20subraya%2C%20de%20entre,est%C3%A1%20prohibido%20por%20la%20ley.)

Andrés, R. G. (junio / 2012). Recollit de

<https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/1172/TFG-B.63.pdf;jsessionid=572C8CC98D6E1B659312E3E35AEDB24F?sequence=1>

Aragón, M. G. (sense data). Recollit de

<https://www.iesgutierrezaragon.es/component/k2/item/392-relaci%C3%B3n-entre-globalizaci%C3%B3n-y-deslocalizaci%C3%B3n>

Arias, I. V. (Septembre / 2021). Recollit de

<https://buleria.unileon.es/bitstream/handle/10612/13578/ECON%20Isabel%20Vega%20Arias.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Arias, I. V. (Septiembre / 2021). *Universidad de León*. Recollit de

<https://buleria.unileon.es/bitstream/handle/10612/13578/ECON%20Isabel%20Vega%20Arias.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Asian floor wage. (sense data). Recollit de

<https://archive.cleanclothes.org/livingwage/afw/what>

Atlas Nacional. (sense data). Recollit de <http://atlasnacional.ign.es/wane/Industria>

Banc Mundial. (sense data). Recollit de

<https://datos.bancomundial.org/indicador/SL.TLF.ACTI.FE.ZS?locations=BD>

Banc Mundial. (sense data). Recollit de

<https://datos.bancomundial.org/indicador/SL.TLF.ACTI.MA.ZS?locations=BD>

Banc Mundial. (sense data). Recollit de

<https://datos.bancomundial.org/indicador/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?locations=BD>

Banc Mundial. (sense data). Recollit de

<https://datos.bancomundial.org/indicador/EN.ATM.CO2E.PC?locations=IN>

Banc Mundial. (sense data). Recollit de

<https://datos.bancomundial.org/indicador/EN.ATM.CO2E.PC?locations=BD>

Banc Mundial. (sense data). Recollit de

<https://datos.bancomundial.org/indicador/en.atm.co2e.pc?locations=PK>

Banco Mundial. (sense data). Recollit de

<https://datos.bancomundial.org/indicador/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=BD&start=1995>

Campaña ropa limpia. (sense data). Recollit de <https://ropalimpia.org/noticias/vergonzoso-nuevo-salario-minimo-anunciado-en-bangladesh/>

campaña ropalimpia. (sense data). Recollit de <https://ropalimpia.org/noticias/vergonzoso-nuevo-salario-minimo-anunciado-en-bangladesh/>

CCOO. (sense data). Recollit de

<https://industria.ccoo.es/056b0f0dce73ed0a1ba04e08fb33dd72000060.pdf>

Cole, J. (5 / Juny / 2019). *VOGUE*. Recollit de <https://www.vogue.es/moda/articulos/tintes-toxicos-ropa-problemas-contaminacion-industria-moda>

cooperación, M. d. (25-29 / Noviembre / 2013). Recollit de http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/SalaDePrensa/Multimedia/Publicaciones/Documents/Encuentro_embajadores_bangladesh.pdf

cooperación, M. d. (25-29 / Noviembre / 2013). *Programa de encuentros con embajadores de España*. Recollit de http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/SalaDePrensa/Multimedia/Publicaciones/Documents/Encuentro_embajadores_bangladesh.pdf

Daca, O. c. (Septiembre / 2019). Recollit de [file:///C:/Users/Usuario/Downloads/DOC2019831812%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Usuario/Downloads/DOC2019831812%20(4).pdf)

Daca, O. e. (Septiembre / 2019). Recollit de [file:///C:/Users/Usuario/Downloads/DOC2019831812%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/Usuario/Downloads/DOC2019831812%20(4).pdf)

Daca, O. e. (Septiembre / 2019). Recollit de [file:///C:/Users/Usuario/Downloads/DOC2019831812%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/Usuario/Downloads/DOC2019831812%20(6).pdf)

datosmacro. (sense data). Recollit de <https://datosmacro.expansion.com/smi/bangladesh>

Datosmacro. (sense data). Recollit de <https://datosmacro.expansion.com/idh/bangladesh>

Datosmacro. (sense data). Recollit de <https://datosmacro.expansion.com/comercio/exportaciones/bangladesh>

Datosmacro. (sense data). Recollit de <https://datosmacro.expansion.com/comercio/exportaciones/bangladesh>

Datosmacro. (sense data). Recollit de <https://datosmacro.expansion.com/pib/bangladesh>

datosmundial. (sense data). Recollit de <https://www.datosmundial.com/asia/bangladesh/inflacion.php>

Dehesa, G. d. (24 / Octubre / 2000). Recollit de <https://www.redalyc.org/pdf/391/39190214.pdf>

Departament d'Enginyeria Tèxtil, U. d. (2015). Recollit de https://www.researchgate.net/profile/Shuchismita-Dey/publication/283507015_A_Review_on_Textile_Wastewater_Characterization_in_Bangladesh/links/5f981e52458515b7cfa1996f/A-Review-on-Textile-Wastewater-Characterization-in-Bangladesh.pdf

Departament d'Enginyeria Tèxtil, U. d. (2015). Recollit de https://www.researchgate.net/profile/Shuchismita-Dey/publication/283507015_A_Review_on_Textile_Wastewater_Characterization_in_Bangladesh/links/5f981e52458515b7cfa1996f/A-Review-on-Textile-Wastewater-Characterization-in-Bangladesh.pdf

Departament d'Enginyeria tèxtil, U. d. (2015). *Researchgate*. Recollit de https://www.researchgate.net/profile/Shuchismita-Dey/publication/283507015_A_Review_on_Textile_Wastewater_Characterization_in_Bangladesh/links/5f981e52458515b7cfa1996f/A-Review-on-Textile-Wastewater-Characterization-in-Bangladesh.pdf

Departament d'Enginyeria Tèxtil, U. d.-E. (2015). Recollit de https://www.researchgate.net/profile/Shuchismita-Dey/publication/283507015_A_Review_on_Textile_Wastewater_Characterization_in_Bangladesh/links/5f981e52458515b7cfa1996f/A-Review-on-Textile-Wastewater-Characterization-in-Bangladesh.pdf

Diec. (sense data). Recollit de <https://dlc.iec.cat/Results?IdE=0108094&DecEntradaText=deslocalitzar&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfT>

ype=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False

Diec. (11 / 12 / 2021). Recollit de

<https://dlc.iec.cat/Results?DecEntradaText=deslocalitzar&AllInfoMorf=False&OperEntrada=0&OperDef=0&OperEx=0&OperSubEntrada=0&OperAreaTematica=0&InfoMorfType=0&OperCatGram=False&AccentSen=False&CurrentPage=0&refineSearch=0&Actualitzacions=False>

Economía, A. (29 / Març / 2020). Recollit de [https://www.abc.es/economia/abci-impacto-global-coronavirus-anticipa-aceleracion-made-spain-](https://www.abc.es/economia/abci-impacto-global-coronavirus-anticipa-aceleracion-made-spain-202003290342_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)

[202003290342_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F](https://www.abc.es/economia/abci-impacto-global-coronavirus-anticipa-aceleracion-made-spain-202003290342_noticia.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F)

ECONOMICS, T. (sense data). Recollit de <https://es.tradingeconomics.com/bangladesh/gdp-from-mining>

ECONOMICS, T. (sense data). Recollit de <https://es.tradingeconomics.com/bangladesh/gdp-from-construction>

ECONOMICS, T. (sense data). Recollit de <https://es.tradingeconomics.com/bangladesh/gdp-from-services>

EFE, A. (9 / Enero / 2019). Recollit de [https://www.efc.com/efe/espana/portada/los-](https://www.efc.com/efe/espana/portada/los-trabajadores-textiles-de-bangladesh-protestan-por-cuarto-dia-consecutivo/10010-3861961)

[trabajadores-textiles-de-bangladesh-protestan-por-cuarto-dia-consecutivo/10010-3861961](https://www.efc.com/efe/espana/portada/los-trabajadores-textiles-de-bangladesh-protestan-por-cuarto-dia-consecutivo/10010-3861961)

El Mundo. (26 / Abril / 2013). Recollit de

<https://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/25/internacional/1366885756.html>

España, P. d. (Noviembre / 2013). Recollit de

http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/SalaDePrensa/Multimedia/Publicaciones/Documents/Encuentro_embajadores_bangladesh.pdf

finanzas.com. (sense data). Recollit de https://www.finanzas.com/empresas/bangladesh-eleva-a-95-dolares-el-salario-minimo-para-trabajadores-del-textil_13908669_102.html

Fornara, N. (27 / 11 / 2017). *Couture.* Recollit de <http://miradacouture.com/el-peligro-de-la-ropa/61650/>

Generalitat de Catalunya, D. d. (2019). Recollit de [https://observatori.iec.cat/wp-](https://observatori.iec.cat/wp-content/uploads/2021/01/GCInformeannual_Industria2019.pdf)

[content/uploads/2021/01/GCInformeannual_Industria2019.pdf](https://observatori.iec.cat/wp-content/uploads/2021/01/GCInformeannual_Industria2019.pdf)

[https://datosmacro.expansion.com/smi/banglades.](https://datosmacro.expansion.com/smi/banglades) (sense data).

IDEPA. (Junio / 2021). Recollit de [https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-](https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/)

[/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-informacion-general](https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-informacion-general)

IDEPA. (sense data). *IDEPA.* Recollit de [https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-](https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-comercio-exterior)

[/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-comercio-exterior](https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-comercio-exterior)

IDEPA. (2019). *IDEPA.* Recollit de [https://www.idepa.es/detalle-cpi/-](https://www.idepa.es/detalle-cpi/-/asset_publisher/zxT81Eepo2hu/content/sector-textil-el-sector-en-espana-informacion-general)

[/asset_publisher/zxT81Eepo2hu/content/sector-textil-el-sector-en-espana-informacion-general](https://www.idepa.es/detalle-cpi/-/asset_publisher/zxT81Eepo2hu/content/sector-textil-el-sector-en-espana-informacion-general)

IDEPA. (Noviembre / 2021). *IDEPA.* Recollit de [https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-](https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-comercio-exterior)

[/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-comercio-exterior](https://www.idepa.es/detalle-opportunidad/-/asset_publisher/pZrNYOpxJB8w/content/sector-textil-el-sector-en-espana-comercio-exterior)

indexmundi. (sense data). Recollit de <https://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=bg&v=74&l=es>

Indexmundi. (sense data). Recollit de <https://www.indexmundi.com/es/datos/bangladesh/tasa-de-incidencia-de-la-pobreza>

Indexmundi. (sense data). Recollit de <https://www.indexmundi.com/g/g.aspx?c=bg&v=74&l=es>

INDITEX. (2018). *Inditex.* Recollit de

https://static.inditex.com/annual_report_2018/pdfs/Memoria%20Anual%20Inditex%202018.pdf

INDITEX. (2018). *Memoria anual de inditex 2018.* Recollit de

https://static.inditex.com/annual_report_2018/pdfs/Memoria%20Anual%20Inditex%202018.pdf

INDITEX. (2019). *Memoria anual Inditex 2019*. Recollit de <https://www.inditex.com/documents/10279/645708/Memoria+Anual+Inditex+2019.pdf/27465242-da48-b63a-a5f9-9afca6032cf0>

La vanguardia. (24 / 11 / 2018). Recollit de <https://www.lavanguardia.com/natural/tu-huella/20181124/453094928749/camiseta-algodon-que-llevas-cuesta-2000-litros-agua-brl.html>

Martinez-Galarraga, M. P. (21 / 10 / 2016). *Nadaesgratis*. Recollit de <https://nadaesgratis.es/admin/los-origenes-de-la-industrializacion-catalana-o-como-cataluna-se-convirtio-en-la-pequena-inglaterra>

MDPI. (2 / Abril / 2019). Recollit de file:///C:/Users/Usuario/Downloads/sustainability-11-01951.pdf

MDPI. (2 / Abril / 2019). Recollit de file:///C:/Users/Usuario/Downloads/sustainability-11-01951.pdf

MDPI. (10 / Maig / 2019). Recollit de file:///C:/Users/Usuario/Downloads/energies-12-01775.pdf

MDPI. (10 / Maig / 2019). Recollit de file:///C:/Users/Usuario/Downloads/energies-12-01775.pdf

Mercadodefaturas. (2019). Recollit de <https://mercadodefaturas.es/empresas/ranking/textiles/>

Ministerio de industria, t. y. (sense data). Recollit de <http://www.ipyme.org/publicaciones/globalizaciondeslocalizacion.pdf>

Ministerio de Industria, T. y. (Febrero / 2021). Recollit de <https://www.mincotur.gob.es/es-es/IndicadoresyEstadisticas/Presentaciones%20sectoriales/02.%20Textil%20y%20confeccion.pdf>

Mundial, B. (sense data). Recollit de <https://datos.bancomundial.org/indicador/EG.USE.ELEC.KH.PC?end=2014&locations=BD&start=1995>

Mundial, D. C. (14 / Octubre / 2016). *Banco Mundial*. Recollit de <https://www.bancomundial.org/es/news/feature/2016/10/14/rising-bangladesh-brings-hope-ambition-and-innovation-to-end-poverty>

Mundo, B. N. (23 / Febrero / 2020). *BBC*. Recollit de <https://www.bbc.com/mundo/noticias-internacional-51561917>

País, E. (6 / Enero / 2017). Recollit de https://elpais.com/politica/2017/01/06/ratio/1483702101_117158.html

País, E. (3 / Juliol / 2020). Recollit de https://cincodias.elpais.com/cincodias/2020/07/02/companias/1593705914_286435.html

PDF campaña ropa limpia. (sense data). Recollit de <https://ropalimpia.org/wp-content/uploads/2017/08/Banglades-Salario-Digno.pdf>

Peralta, R. B. (sense data). *Universitat Politècnica de València*. Recollit de <https://riunet.upv.es/bitstream/handle/10251/59914/Binder1.pdf>

Pozo, P. B. (Marzo / 2019). *Atlas Nacional*. Recollit de <http://atlasnacional.ign.es/wane/Industria>

Pozo, P. B. (Marzo / 2019). *atlas nacional.ign*. Recollit de <http://atlasnacional.ign.es/wane/Industria>

Programa de trobades amb embaixadors d'Espanya. (sense data). Recollit de http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/SalaDePrensa/Multimedia/Publicaciones/Documents/Encuentro_embajadores_bangladesh.pdf

ResearchGate. (sense data). Recollit de https://www.researchgate.net/figure/Figura-9-Evolucion-del-consumo-mundial-medio-de-kg-de-textil-por-habitante-y-ano_fig4_316473112

- Revolution, F. (Marzo / 2019). Recollit de <https://comerciojusto.org/wp-content/uploads/2019/03/INFORME-CONSUMO-2017-FINAL.pdf>
- Rojas, G. A. (14 / Agost / 2019). *Expansión*. Recollit de <https://www.expansion.com/empresas/distribucion/2019/08/14/5d5312d3468aeb08458b4727.html>
- Rojas, G. A. (14 / Agost / 2019). *Expansión*. Recollit de <https://www.expansion.com/empresas/distribucion/2019/08/14/5d5312d3468aeb08458b4727.html>
- Rojas, G. A. (14 / Agost / 2019). *Expansión*. Recollit de <https://www.expansion.com/empresas/distribucion/2019/08/14/5d5312d3468aeb08458b4727.html>
- Statista. (sense data). *Statista*. Recollit de <https://es.statista.com/estadisticas/478893/numero-de-empleados-en-el-sector-textil-en-espana/>
- Suárez, A. (25 / Agost / 2021). *La Opinión*. Recollit de [https://www.laopinioncoruna.es/economia/2021/08/25/inditex-gana-cuota-mercado-acapara-56509183.html#:~:text=Seg%C3%BAn%20los%20datos%20de%20la%20patronal%20textil%20Acotex%20\(Asociaci%C3%B3n%20Nacional,36%25%20que%20controlaba%20en%202019.](https://www.laopinioncoruna.es/economia/2021/08/25/inditex-gana-cuota-mercado-acapara-56509183.html#:~:text=Seg%C3%BAn%20los%20datos%20de%20la%20patronal%20textil%20Acotex%20(Asociaci%C3%B3n%20Nacional,36%25%20que%20controlaba%20en%202019.)
- Tecnología para los negocios*. (sense data). Recollit de <https://ticnegocios.camaravalencia.com/servicios/tendencias/outsourcing-ventajas-y-desventajas/>
- TRADINGECONOMICS. (sense data). Recollit de <https://es.tradingeconomics.com/bangladesh/gdp-from-manufacturing>
- Ventura, J. P. (2013). *Repositorio historia reciente en la educación*. Recollit de <http://repositorio.historiarecienteenlaeducacion.com/items/show/4290>
- Wikipedia*. (2021). Consultat el 11 / 12 / 2021, a <https://es.wikipedia.org/wiki/Subcontrataci%C3%B3n>